ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ | ԹԻՒ 2,517 | Կ. ՊՈԼԻՍ. 1904, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22 — 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ | 28 ՇԷՎՎԱԼ, 1322 — 22 ՔԱՆՈՒՆԻ ԷՎ' 1320 | ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

بوزانتیون
اینجه‌بومی وسیاسی غزته، صاحب امتیاز ومدیر مسئول
بوزانت کچیان
مطبعه واداره‌خانه‌سی باب عالی جاده‌سی ۲۳-۲۵ نومرولی

Բիւզանդիոն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ԺՈՐԺ ՊԻԶԷ

Գարմէն՝ նիհար ու ճկուն, անփայլ ու գեղանի, թոյլ ու կրակոտ, բոցի մը պէս այրող սեւ աչքերով որոնք կ'ժայթքին մերթ բուռն սիրոյ անպատում արտայայտութիւններ և մերթ անսահման արհամարհանքի ալիքներ, Գարմէն, կախարդիչ գնչուհին, որ իր ծակծկած մետաքսէ գուլպաներով և կարճ թաւիշէ բաճկոնակով դքսուհիներու նախանձն իսկ շարժած է. լեռներու, ձորերու այդ տարօրինակ աղջիկը, որ վայրի ծաղկի մը պէս երկու ժայռի մէջ փթթած է, առանց խնամքի, առանց գուրգուրանքի և առանց դաստիարակութեան, որու ճակատը անձրեւը թրջած ու հովը չորցուցած է, որ շատ անգամ բաց երկնքին տակ պառկած է անգիտակից վաղուան ըլլալիքին ու չմտածելով ապագան, սակայն որուն անմիակ միտքը և սիրազեղ սիրտը կեղծել չեն գիտցած, Գարմէն որ խորշած է ստելու իր սիրահարին նոյն իսկ երբ անոր դաշոյնին սուր ծայրը զգացած է իր թուխ կուրծքին վրայ, նոյն իսկ երբ մահուան ցուրտը առգունած է իր հասուն կեռասի պէս աղուոր կարմիր շրթները. Գարմէն որ աչքերը մթննալու մօտ տակաւին կրկնած է Տօն Ժօզէի «Ես երբեք չեմ ստած, մեր երկուքին մէջ այլեւս ամէն բան վերջացած է։» Մինչ ուրիշ այնքան կերթուած, նրբացած աղջիկներ մեծ դիւրութեամբ պիտի ստէին նոյն պարագային... Գարմէն պոէմն այդ անմոռանալի ծաղիկը ներշնչած է Պիզէի իր հրաշակերտը, որքան եզական գնչուհիին տիպարը, այնքան անոր թատերգութեան երաժշտութիւնը անկեղծ ու վայրի, թովիչ ու միայուն հրապոյր մ'ունին։

Երաժշտութեան ամէնէն առոյգ տարիքին մէջ գրած է Պիզէ Գարմէնը, իր տաղանդին ամբողջ խանդը, իր սրտին ամբողջ գորովը, իր հոգիին ամէնէն անկեղծ թրթիռները դնելով անոր մէջ, մէկ ծայրէն միւսը թրթռուն, կեանքով, կիրքով, բուռն սիրով, պայքարով ու զուարթութեամբ լեցուն երաժշտութիւն մ'է այն ուր յանկարծ անյուսալի, անակնկալ կերպով կ'հասնի մահը, հէք տղան կարծես իր կեանքին պատմութիւնը նկարագրած է այդ եղանակներով։

Պիզէ՝ առողջ ու կայտառ մանկամարդ կնոջ մը սիրուած ամուսինը և սիրուն տղեկի մը երջանիկ հայրը, զուարթ ու յուսալից, վստահ իր տաղանդին, Գարմէնի 33րդ ներկայացման իրիկունը, երբ թատերաբեմին վրայ հռչակաւոր գնչուհին խաղի թղթերով բախտը նայած ատեն կ'գուշակէ մօտալուտ մահ մը, յանկարծ անհանգիստ կ'զգայ ինքզինքը. Ի զուր բարեկամներ խնամք կ'չափին տաքարախտ երգահանին, քիչ յետոյ իր կենոջն ու զաւկին թեւերուն մէջ հոգին կ'աւանդէ ան, փառաց պսակին չարժանացած ու տակաւին երիտասարդ (1838—1875)։ Թէեւ Պիզէի կատակասէր ու զուարթ բնաւորութիւնը չէ տպաւորուած իր անյաջողութիւններէն, թէեւ իր առնական կորովը ջանացած է մարմնել չար բախտին դէմ, բայց սրտին խորէն չափազանց զգածուած է ժողովրդին անտարբերութենէն, և այդու իր առողջութիւնը մեծապէս վնասուած։

Ինչ'ո՞ւ արուեստագէտ, արդեօք ինչ խորհեցաւ իր հոգին երբ 30 տարիներ յետոյ ան նոյն երգախաղը որ ամէնէն քննադատուած, արհամարհուած ու գրեթէ մէկ կողմ ձգուած էր, աշխարհի շրջանն ընելէ, ամէն ազգի մէջ հիացման առարկայ ըլլալէ յետոյ կուգայ Բարիզի մէջ հազարերորդ անգամ ներկայացուելու արուեստագէտներէ, գրագէտներէ, բանաստեղծներէ, աշխարհիկ դասուն ամէնէն ընտրեալ մասերէն կազմուած խուռն բազմութեան մը ծափերուն ու խանդավառութեան մէջ. անշուշտ հաճոյքէն սարսռաց, (եթէ երբեք հոգիները կրնան սարսռալ աշխարհային բաներու համար.) երբ հոն՝ այն Գօմէտի–Ֆրանսէզի բեմին վրայէն, ուրկից երբեմն այնքան վտարել ուզեցին իր երգախաղը, զայն քիչ մը անպարոյական գտնելով, հռչակաւոր արուեստագիտուհի մը, արտասանեց Ժան Ռիշբէնի իր յիշատակին, իր անսպառ տաղանդին ձօնուած գեղեցիկ քերթուած մը, որ կ'վերջանայ այս խօսքերով.

«Ո՜ Բարիզ, ինչպէս կարելի է որ հիմա քու զաւակդ վշտանայ քեզ դէմ քու երբեմնի իրեն ըրած չարիքիդ համար, քանի որ հիմա գիտէ թէ իր անցեալ չարչարանքն իր ապագայ անմահութեան վարձքն է եղած, քանի որ գիտէ թէ քու անարգանքդ իր փառքը կազմեց, քանի որ գիտէ թէ քու իր ճակատը միայն ամէն մէկ փուշդ հոն աւելի շողշողուն վարդեր փթթեցնելու համար էր, և քանի որ գիտէ թէ խաչ կրած ըլլալու է աստուածացումի հասնելու համար։»

Պիզէի բոլոր բարեկամները համոզուած են որ եթէ խեղճ երգահանը ապրէր, ուրիշ հրաշակերտներ եւս պիտի արտադրէր, ընդ որս Սիտի մէկ երգախաղը որուն յատակագիծը պատրաստած էր արդէն։ Արլէզիէնին զատ որ իր գրածներուն լաւագոյններէն է, Պիզէ ունի նաեւ Զգեսը մը, որ թէեւ Շօբէնի Զգեսքին չի կրնար հաւասարիլ, սակայն շատ սիրուն է և յստակ, նոյն իսկ Շումէի նուագահանդէսներուն մէջ կ'նուագեն այդ կտորը որ սակայն այնքան պաղ ընդունելութիւն մը գտած է 20 տարիներ առաջ։

Թէ ինչո՞ւ Ժ. Պիզէի երաժշտութիւնը որ դասական երաժշտութեան քիչ մը դժուարըմբռնելի խորութիւնները չունի, որ ջուրի կաթիլի մը պէս թափանցիկ, պարզ, բարախուռն ու կենդանի է, չի կրցաւ գնահատուիլ Բարիզի հասարակութենէն, այդ բանը հանելուկ մ'է որուն լուծումը գտնել կարծած է Ֆրանսացի եւբեւելի երգահան մը հետեւեալ բացատրութեամբ։

«—Հիմա երգահանները տեսակ մը պզտիկ դիւանագէտներ եղած են, որոնք ինքնութիւննին անընդհատ կ'ծածկեն, և երբեք անկեղծօրէն մտածածնին չեն ըսեր. ինչ որ խօսին, ինչ որ արտայայտեն անպատճառ ծածուկ միտք մը, թաքուն նպատակ մը կայ անոր մէջ, նոյն իսկ եթէ ամենապարզ բաներ ըլլան անոնք։

«Բայց Ժ. Պիզէ այնպէս չէր, իր անկեղծութեան համար ունեցած սէրը չէր ուրանար երբեք, միշտ ուղղամիտ ու անմենգ, երբեք չէր ծածկեր մարդոց հանդէպ իր համակրանքը կամ հակակրանքը... և իր յաջողութեան արգելք եղող բանը սա էր մանաւանդ որ, երիտասարդ արուեստագէտը, երաժիշտ ըլլալէ աւելի մարդ էր բառին կատարելագոյն իմաստով։»

Ուրեմն Եւրոպայի ամէնէն քաղաքակրթուած, ամէնէն նրբացած, ամէնէն արուեստասէր ու գնահատել գիտցող ժողովուրդներուն մէջ իսկ յաջողելու համար պէտք է մարդ մոռնայ իր ինքնութիւնը, իր մտածելու կերպը, խեղդէ իր զգացումները, իր տաղանդին բնածին թռիչները, մարէ իր բոցակէզ խանդը, իր վեհացումները ջնջէ, ամէն ինչ ամփոփէ, կոտրէ և ուրիշներուն հաճելին միայն մտածէ, իր ըմբռնումները փոխէ, ուրիշներուն ըմբռնածը իւրացնէ, ստորնանայ, շողոքորթել գիտնայ, ատածը սիրել ձեւացնէ ու սիրածը ատել, ու կեղծիքին օգնութեամբ մեծնայ, փայլի, բարձրանայ, թէեւ այդ կերպով բարձրացումը շատ հեռի ըլլայ արժւոր վսեմ ու գեղեցիկ ալացումին նմանելէ...։

ԱՆԱՅԻՍ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

"ԳԱՒԱՌԱՑԻ ԱՅՐԸ,, — Ա.

«Գաւառացի այր»ը մեծ ուշադրութեան առարկայ դարձաւ, Մօժօնի(*) միակողմանի քննադատութեանց պատճառաւ։ Արտաշէս Ցարութիւնեան իրաւունք ունի հարցնելու որ՝ եթէ իբրեւ ընկերաբանական խնդիր մը ի նկատ պիտի առնուի «Գաւառացի այր»ը, պէտք է խորունկ ուսումնասիրութեան նիւթ ընել զայն՝ իր ընդհանուր ու մասնաւոր հանգամանքներով. իսկ եթէ բարոյական վիճակով որոշ դասակարգի մը պատկանող «Գաւառացի այր»ն է խօսքի առարկայ, այն ատեն նոյն իսկ միեւնոյն գաւառին մէջ, տարորոշելու է զայն, տարբեր բարոյական վիճակ ունեցող «գաւառացի այր»երէն։

Ընկերաբանօրէն, [illegible] մը կայ մարդոց համար, ինչպէս կայ ընկերական դիրքի և հարստութեան դասակարգութիւն մը։ Այս դասակարգութիւնը խտիր չի դներ հարուստի և աղքատի, ազնուականի ու ռամիկի, կրօնականի ու աշխարհականի, գեղարուեստագէտի ու պարզ արհեստաւորին միջեւ։ Խորթացած, վատասերած, միջակ և հաւասարակշիռ դասակարգեր կան։ Այս բաւերէն ամէն մէկը՝ մարմնական ու հոգեկան որոշ հանգամանք և ձգտում ցուցնող բարոյական—ֆիզիքական վիճակի մը նշանն է։

Անհնար է որ այս—բարոյական—ֆիզիքական վիճակներէն մէկուն կամ միւսին ներքեւ կ'իյնայ, երբեմն ալ ընտանիքին մէկ մասը։ Չափազանցութիւն է կարգ մը իմաստասէր վիպասաններուն այն կարծիքը թէ ընտանիքի մը արենակից յաջորդական սերունդներուն պատկանող բոլոր անհատները՝ միեւնոյն բարոյական վիճակն ունին։ Լուրջ ընկերաբաններ, ժառանգականութեան բազմաթիւ օրէնքներն ընդունելով հանդերձ, բացառութեանց համար ընդարձակ դուռ մը բաց կ'թողուն։

Արդ, կ'տեսնուի թէ գիտականօրէն՝ կարելի չէ ընտանիքի մը պատկանող բոլոր անհատները նոյն բարոյական վիճակին տակ դասել. ապա ուրեմն, հիմնովին սխալ պիտի ըլլար ամբողջ համայնք մը, հասարակութիւն մը, ժողովուրդ մը տեղաւորել բարոյական միեւնոյն դասակարգին մէջ։

Գաւառի մը հասարակութիւնը միազանգուած մարմին մ'է, հազարաւոր անհատներէ բաղկացած։ Իւրաքանչիւր անհատ ֆիզիքական և բարոյական մասնաւոր հակումներ ունի, որոնցմով կ'զանազանուի զինքն անմիջապէս շրջապատողներէն։ Այսպէս է որ եղբայրներ, քոյրեր և ուրիշ այս կարգի արենակիցներ, երբեք [illegible] իրարու չեն նմանիր, իրենց ֆիզիքական ու բարոյական ձգտումներով։ Այսպէս է որ միեւնոյն արհեստին կամ ասպարէզին հետեւողներն ալ, անձնականութեան (personnalité) մեծ տարբերութիւն ունին։

Արդա՛րեւ, արենակից և միեւնոյն հասարակութեան պատկանող անհատներու վրայ, բազմաթիւ նմանատեսակ յատկութիւններ կ'տեսնուին, թէ՛ ֆիզիքական, թէ՛ բարոյական։ Անոնք այս նմանատեսակ յատկութիւն ունեցողներն են որ մասնաւոր խումբեր կ'ներկայացնեն, պատշաճեցրով բարոյական դասակարգութեան մը։ Այսպէս, քաղաքի մը հասարակութեան մէջ, [illegible] դասակարգը կայ, որուն բարոյական—հոգեկան վիճակը՝ իր գլխաւոր գիծերուն մէջ նոյնատեսակ է։ Կա՛յ [illegible] դասակարգն որ ամէն առթիւ չի քաշուիր հայհոյելէ, ծեծելէ, վիրաւորելէ, և յորմէ կ'ելնեն բանտարկուող չարագործները։ Կա՛յ [illegible] դասակարգը, որուն հակումները ծանօթ են։ կ'գտնուին շահագործողներ, խարդախներ, խաբեբաններ, որ կրնան [illegible] դասակարգին մէջ զետեղուիլ. ընկերաբանական անողոք դասակարգութեամբ։ Նաեւ կրնայ գտնուիլ [illegible] դասակարգը՝ որ ամէն գէշ արարք կ'քաշուի, կ'զգուշանայ։

Հասարակութիւն մը ընկերաբանօրէն ուսումնասիրելու համար, պէտք է զայն կազմող անհատներն ու ընտանիքներն իրարու կապող նմանատեսակ մասնայատկութիւններն օղակ առ օղակ միացնել և ձեւացնել այն դասակարգը՝ որ հոգեբանական ստուգուած վիճակի մը կ'համապատասխանէ։ Անհեթեթ սխալ մ'է, մէկ չրով լուալ նոյն իսկ փոքրիկ գեղի մը սակաւաթիւ բնակիչներն ամբողջովին, ո՛ւր մնաց, քաղաքի մը, գաւառի մը բոլոր հասարակութիւնն որ կրնայ իր մէջ բովանդակել ամէնէն ստորին և ամէնէն բարձր վիճակները մարդկային հոգեկան և ֆիզիքական արտայայտութեանց։

Առիթ ունեցած եմ բազմաթիւ գեղեր և քաղաքներ մօտէն ուսումնասիրելու։ Շատերն անոնցմէ՝ սխուր համբաւն ունէին, իբրեւ տէր գեռնիկ և ապականեալ բնակչութեան մը, որուն մէջ կրնայի գտնել սակայն բազմաթիւ պարկեշտ անձեր ու ընտանիքներ։ Տեսած եմ նաեւ ամբողջ գիւղախումբեր, որոնք մեծ կեդրոններու հետ սերտ յարաբերութիւն մը չունենալով և պանդխտութեան նուազ հակամէտ ըլլալով, մեծ մասամբ պահած էին տակաւին իրենց ցեղային լաւագոյն յատկութիւնները։ Համբաւները խաբէական են, և համբաւի վրայ հիմնուած դատողութիւնները՝ լուրջ մօտեցմի չեն։ Առանց ընկերաբան մ'ըլլալու, ո և է ուսումնասիրող կրնայ բաւական ճշտութեամբ ներկայացնել այն ֆիզիքական—հոգեկան վիճակները՝ որոնց ենթարկուած է հասարակութիւն մը, բաւական է որ իրողութիւնները ճիշտ տեսնէ և ստոյգ բացատրէ։ Գիտական անունները պատշաճեցումի երկրորդական խնդիր է, քանի որ այդ տեսակէտով յաջողելու համար, ընկերաբանական ուսմանց հմտութիւն հարկաւոր է։ Ընկերաբաններու աչքին խուսելի չեն, այն պարզ ուսումնասիրութիւններն՝ որոնք իրօք հոգեբանական վիճակի մը ճշգրիտ բացատրութիւններն են։ Անոնք դիւրաւ պիտի կրնան իրենց գիտական դասակարգութեան տակ զետեղել՝ այս կարգի հում և ինքնատիպ հետազօտութիւնները։

Բ.

Անհատի մը կամ հասարակութեան մը բարոյական վիճակին ուսումնասիրութիւնը պէտք է, կարելի եղածին չափ, գիտական հիմերու վրայ զետեղուի։ Ուրեմն անհրաժեշտ է որ ուսումնասիրող մը, երբ կ'ուզէ իր գրածին տեւական արժէք մը տալ, բաւական լայն ու ճիշտ հմտութիւն ունենայ, հոգեբանական և բնախօսական, մինչեւ հիմա ամէնէն ստոյգ համարուած գլխաւոր օրէնքներուն վրայ։ Հարկ է գիտնալ որ այս օրէնքներն երբեմն արմատապէս, երբեմն ալ իրենց մանրամասնութեանց մէջ կ'փոփոխուին։ Ասկէ զատ, շատ անգամ, հոգեբան և ընկերաբան իմաստասէրներ, զիրար կ'հակասեն։ Իրենց ուսումնասիրութեան ուղղութիւնն և հասած եզրակացութիւնները՝ երկրէ երկիր կ'տարբերին։ Այս է պատճառն որ այս տեսակ հետազօտութեանց մէջ, տափակ հետեւողութիւն մը անլուրջ արդիւնք կուտայ։

Կարգ մը գրողներ մօտի բաւական պաշար չունին ընկերաբանական օրէնքները ճշտելու։ Ոմանք, հոգեբանական պարագայ մը բացատրելու համար, բանաստեղծութեան կ'ապաւինին և զգայագրգիռ բառերու հնչեղով մը կ'ողողեն իրողութեան մը բացատրութիւնը՝ որմէ լուրջ միտք մը ի զուր կ'ջանայ բան մը հասկնալ։ Ուրիշներ, անձնական պարագաներու ազդեցութեամբ, գրգռուած վիճակի մէջ գրիչ ձեռք կ'առնեն և համակրական կամ արհամարհական բառերու տարափ մը կ'տեղան, կարծելով թէ հոգեկան վիճակի մը ուսումնասիրութիւնը կ'ներկայացնեն։ Այսպէս է որ, լրագրութեան մէջ երեւան կուգան զարմանալի գրուածքներ, որոնք ուռուցիկ հիացումներով կամ պարսաւներով լեփ լեցուն են։ Բանաստեղծութեան մէջ ներելի են այս չափազանցութիւնները։ Տղայամիտ ու խակ մտքերուն համար ալ ներելի են, պարագայ մը՝ որ անմիջապէս կ'ճանչցուի՝ գրուածքին միամիտ ու անպատասխանատու ոճէն։ Սակայն լուրջ ուսումնասիրողի, ընկերաբանի յատկութիւն ցուցնողները պէտք է զգուշանան։ Պէտք է նախ ուսումնասիրուելիք նիւթը ճանչնալ, իր բազմակողմանի յատկութիւններովն և այդ յատկութիւնները գիտական դասաւորութեան մը ներքեւ զետեղել եթէ կարելի է, եթէ ոչ՝ գոնէ իրենց բնական վիճակին մէջ ներկայացնել։ Գաւառի մը մէկ որոշ հասարակութիւնն ուսումնասիրութեան նիւթ ընելու համար լաւ ճանչնալու է անոր.

1. Բնիկ հնաւուրց կեանքը։
2. Ընտանեկան, ընկերային և կրօնական հնաւուրց սովորոյթները։
3. Նախորդ սերունդներու մէջ գոյութիւն ունեցող ֆիզիքական և բարոյական թերութիւններն ու առաւելութիւնները. (հիւանդութիւններ, մոլութիւններ կամ ժառանգական սխալներ, հոգեկան մասնաւոր տրամադրութիւններ։)
4. Մասնաւոր ընդունակութիւններն ու հակումն'երն և այդ ընդունակութեանց գործածութեան համար իր ունեցած տրամադրելի միջոցները, որք կրնան առատ ըլլալ, կամ անբաւական։
5. Դաստիարակութեան եղանակը՝ որով նորահաս սերունդներն առ հասարակ որոշ ուղղութիւն մը կ'ստանան կամ մասնաւոր ձգտումներ կ'ցուցնեն։
6. Արհեստներն ու վաճառականութիւնը, որով զբաղման և անգործութեան չափն ու պարագաները կ'ճշտուին։
7. Տարբեր ցեղերու նկարագիրն և սովորոյթները, որք կրնան իբր եկամուտ յատկութիւններ, ուղղակի և անուղղակի կերպով իւրացուցուած ըլլալ, ուսումնասիրութեան առարկայ կազմող հասարակութեան կողմէ։
8. Սնունդին և ֆիզիքական կեանքի պահպանման համար գոյութիւն ունեցող և գործածութեան մէջ եղող միջոցները. (բնակարան, հագուստ, ինքնապաշտպանութեան նիւթական և բարոյական եղանակներ, ևն.։
9. Բնական գաւառին կլիման, աշխարհագրական դիրքն և հողին ընդունակութիւնը։

Բոլոր այս պարագաներն հիմնապէս ուսումնասիրելով, պիտի ճանչնանք.— 1. Անհատի մը կամ հասարակութեան մը ընդածին, բնական յատկութիւնները. 2. Անոր խորթացման և վատասերման ուղղակի և անուղղակի պատճառները. 3. Պիտի կրնանք այնպիսի դարմաններ առաջարկել — և եթէ կարելի է — գործադրութեան դնել, որ իրապէս համապատասխանեն դարմանուելիք թերութեանց. 4. Այս պարագաներուն խոր ուսումնասիրութիւնը միմիակ կրնայ մեզի ցուցնել այն ճամբան, որուն պէտք է հետեւինք, ինքնատիպ՝ բայց բուռք դաստիարակութիւն մը տալու համար սերունդներուն։

Անոնք որ իբրեւ կղեր կամ ուսուցիչ ժողովուրդն առաջնորդելու պաշտօն ունին և լուրջ մարդիկ են, մեծ մասամբ կ'խարխափին, իրենց ուղեցոյցի պարտականութեանց մէջ։ Պատճառն այն է որ ընդհանուր սկզբունքներու կ'հետեւին։ Ընդհանուր սկզբունքները խիստ նպաստաւոր արդիւնք կուտան կրթուած և յառաջադէմ հասարակութեանց համար, անհասկնալի կ'մնան և վնասակար կ'դառնան յետամնաց և քաղաքակրթութեան նոր ընտելացող ժողովուրդներու։ Այսպէս է որ, օրինակի համար, մեզ ուղղակի չենք օգտուիր՝ Հէրպերթ Սբէնսըրի դաստիարակութեան, կամ անհատի մը նկատմամբ յայտնած տեսական սկզբունքներէն։ Չենք օգտուիր Էրուսօնի, Կարլ Մարքսի, Պէպէլի և Հաւելմանի անտեսագիտական սկզբունքներէն։ Ընդհանրացումները բանի մը չեն ծառայեր մեզի համար։

Պահանջումները պէտք է միջավայրին և ընդունակութեանց յարմարին։ Սէն—Սիմոն, բարոյապէս ինկած, վատթարացած անձերը կ'նկատէր իբրեւ հիւանդ և ինքզինք իբրեւ բժիշկ, բայց բժիշկ մը՝ Քրիստոսի պէս, որ արդէն իր հետեւելի մեծ օրինակն էր։ Ռոպէրթ—Օըն, Սկովտիոյ մէջ հաւաքեց երկու հազարի չափ գործաւորներ իր հիմնած մէկ մանարանին համար։ Այս գործաւորներն ամէնէն արբեցող, գձուձ և վատասերածներն էին Անգլիոյ և Սկովտիոյ գործաւորական խումբերուն մէջ։ Ի՞նչպէս յաջողեցաւ, — իր անձին օրինակով, թէ յորդորելով, թէ աշխատեցնելով, բոլորովին բարեփոխել այս նկարագրով վատթարացած ահագին բազմութիւնը։ Առասպել մը չէ սակայն, այլ այս մեծ անձին այդ կարգի բազմաթիւ գործերէն մէկը։ Ուրեմն պէտք է տեսականն ու գործնականն աղէկ զատել իրարմէ։ Մասնաւորապէս անոնք որ ժողովուրդն առաջնորդելու պաշտօն ունին և սեւ գրելու թափ մը, աղէկ կ'ըլլայ որ այս թափին միացնեն գործնական հմտութեան ու աշխատասէր կեանք մը, փոքր ու հիմնական ջանքեր։

Գ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Մուշ.

(*) Թէեւ ես համոզուած եմ որ Մօժօն իր ընտրած ասպարէզին մէջ, ժողովրդին օգտակար ըլլալու անկեղծ եռանդէն մղուած՝ գրեց այն կծու և չափազանցեալ տողերը։

ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹՕՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի

ՀԵՆՐԻԿ ՍԻԵՆԿԵՒԻՉ (78)

ԲՈԼԱՆԻԵՑՔԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ.—ԺԸ

Բայց Բոլանիեցքի յարեց, առանց ուշադրութիւն ընելու նկարչին բողոքներուն.

—Կ'պաշտէր զինքը... և կարելի չէ երեւակայել որ իրաւցնէ կարենայ այսուհետեւ ապրիլ առանց իր կնոջը։

—Ստիպուած է սակայն, հետեւցուց Սվիրսքի։

Ճշմարիտ էր։ Օսնովսքի ստիպուած էր ապրելու առանց իր Աննէթին, բայց չէր կրնար համակերպիլ ատոր։ Ի Բռիգուլով, ի Վարշաւիա, ուր ամէն ինչ, իւրաքանչիւր քայլին, իրեն կ'յիշեցնէր իր կինը, կեանքն անտանելի եղաւ իրեն։ Ամիս մը վերջ, կ'հեռանար երկրէն։ Մեկնելու ատեն արդէն անտրամադիր՝ տկար, պաղ առաւ ճամբան ու պարտաւորեցաւ Վիէննայի մէջ անկողնի ծառայել։ Պաղ առնելով՝ խիստ բուռն ջերմ մ'ունեցաւ։ Հիւանդը միտքը կորմնցուց, մարդ չէր ճանչնար։ Մինակ, պանդոկին մէկ խեղճ սենեակին մէջ, օտար բժիշկներու խնամքին տակ, ուղեղն այրող ու մտածումները խառնաշփոթող ջերմին նշաւակ, իրեն այնպէս կ'երեւնար թէ դէմք մը կ'ընդնշմարէր սնարին քով. աշխարհի ամէնէն սիրելի դէմքը, միշտ հաւասարապէս սիրուած...։ Տակաւին կ'տեսնէր այդ դէմքը երբ խելքը գլուխը գտաւ... բայց տկար էր չկրնալ շարժելու ոչ ալ խօսելու չափ, նոյն իսկ իր գաղափարները չկրնալ ամփոփելու և կցելու չափ։ Յետոյ տեսիլքն անհետացաւ։ Սկսաւ հարցափորձել գթութեան քոյրերը զորս այս սիրուած դէմքը, անտարակոյս, ղրկած էր իրեն։ Մայրապետներն հոգատարութեամբ կ'խնամէին զինքը. բայց, ինք, ցաւերէն կ'հատնէր։

ԺԹ

Նկարչին և բանաստեղծին մեկնումէն վերջ, Բոլանիեցքիենք տունին մէջ փակուած ապրեցան, գրեթէ ո՛չ մէկը տեսնելով, բացի Պիժիեւլ ընտանիքէն, Տիկին Էմիլիէն և ուսուցչէն։ Բայց այս մտերմական անձուկ շրջանակը կ'բաւէր իրենց, առանձին գլուխ գլխի տուած՝ աւելի երջանիկ կ'զգային ինքզինքնին։ Ասկէ զատ, ընտանեկան երջանկութեան այս խաղաղ միօրինակութեան մէջ՝ բաւականէն աւելի զանազանութիւն մը տրուած կ'ըլլար Տիկին Պիժիեւլի այն պզտիկ լուրերովը զորս քաղաքէն կ'բերէր։ Այսպէս է որ Բոլանիեցքիենք տեղեկացան թէ Օսնովսքի վերջնապէս իրագործած էր իր՝ Եգիպտոս ճամբորդելու երազը. այդ ճամբորդութիւնն ըրած էր, ո՛չ թէ առանձին, այլ Աննէթին ընկերակցութեամբը, որուն աւելի քան երբեք սիրահարած կ'թուէր հիմա։ Բարսովսքի (Կաղովսքիի և Մաշքոյի մենամարտին նախկին վկան) իրենց հանդիպած էր Թրիէսթէի մէջ, և ժպտելով կ'պատմէր թէ Տիկին Օսնովսքի «խոնարհ զղջացողի» մը դէմքն ունէր։ Բայց Բոլանիեցքի, որ փորձառութեամբ գիտէր թէ ինչպէս դժբախտութիւնը կ'ջախջախէր հոգիները և թէ ինչպէս զղջում մը կրնար անկեղծ ըլլալ, համոզումով պատասխանեց թէ այն վայրկեանէն որ Օսնովսքի ներած էր կնոջը, մէկն իրեն չափ իրաւունք չունէր աւելի խիստ երեւնալու այդ կնոջ դէմ։ Սակայն ուրիշ լուր մը հասաւ իրենց, քիչ ժամանակ վերջ, ա՛լ աւելի ապշեցուցիչ, այնքան անճշմարտանման որ ամբողջ քաղաքին թիւր մեկնութեանց առարկայ եղաւ։ Կ'ըսէին թէ Սվիրսքի նկարիչն Օրիորդ Գասթէլլիի ձեռքը խնդրած էր ու անոր հաճութեանն արժանացած էր։ Իրենց ամուսնութիւնը Հռոմի մէջ տեղի պիտի ունենար, Զատկէն անմիջապէս վերջ։ Մարի այս լուրէն այնքան յուզուեցաւ որ դրդեց Սթաշին ուղղակի նկարչին հասցէին նամակ մը գրել։ Տասն օր վերջ պատասխան հասաւ։ Գեղեցիկ առաւօտ մը, Բոլանիեցքի կնոջը սենեակը մտաւ, նամակ մը ձեռքը։ «Հռոմէն կուգայ» ըսաւ, և ծանրախոհ Տիկին Բոլանիեցքի իսկոյն իր վրայ վազեց, պզտիկ շնորհալի ականջները սաստիկ հետաքրքրութենէն կարմրցած։

«Իրա՞ւ է։ Ո՛չ, սիրելի բարեկամս, իրաւ չէ։ Բայց, որպէս զի լաւ ըմբռնէք թէ ինչո՞ւ ատիկա իրաւ չէ, և իրաւ չի կրնար ըլլալ երբեք, պէտք է որ ձեզ խօսիմ նախ Զավիլովսքիի վրայ։ Հազիւ երեք օր կայ որ հոս հասած է—զինքը ղրկած էի որ երկար ատեն Ֆլորանս մնայ, յետոյ Սիէն, Բառմ և մանաւանդ Ռավէնն այցելէ։ Հիմա Յունաստան կ'ղրկեմ զինքը, ու վաղը Պրինտիզի կ'մեկնի։ Վերջին օրերս, առատ իրիկուն ա՛լ քովս չէր բաժնուեր։ Լաւ կ'տեսնէի թէ բան մը զինքը կ'չարչրկէր։ Ուստի երէկ գիտմամբ հրատապ խնդիրը ձեռք առի և հարցուցի իրեն թէ գէթ տասնեակ մը սօնէ չպիտի՞ արտադրէր այսուհետեւ։ Նախ, շա՛տ տխուր, պատասխանեց թէ բան մը չէր գրած դեռ... բայց թէ ժամանակը պիտի ընել սար իրեն այդ արտադրութիւնը, յետոյ, յանկարծ, կ'տեսնեմ որ գլխարկը գետինը կ'նետէ, ու կ'սկսի հեծկլտալ, ո՛հ, բայց, իրա՛ւ, հեծկլտալ, պզտիկ տղու մը պէս։ Երբեք ներկայ չեմ եղած կեանքիս մէջ ասանկ ցաւի մը պայթումին, սանձարձակ դուրս յորդումին։ Ձեռքերուս մէջ կ'գալարուէր, ջղաձգիկ, կրկնելով թէ սպաննած էր իր տաղանդը, թէ այլեւս ոչինչ կար իր մէջ, թէ ալ երբեք տաղաւոր մը չպիտի գրէր, թէ հարիւր անգամ պիտի նախընտրէր որ Օրիորդ Հելէն թողուր իրեն որ մեռնէր...։ Ահա ինչ որ կ'անցնի կ'դառնայ հոգիին մէջ, ահա ինչ որ կ'տառապեցնէ զինքը, այն ատեն երբ մարդիկ հոս հոն կ'կանչուըռտեն թէ ինքն ալ դադրած գրելէ, որովհետեւ հարստացած է այսուհետեւ...։ Այո՛, ատիկա անզարմանելի է։ Տիկին Պռոնից և Օրիորդ Գասթէլլի սպաննեցին աս խեղճ տղան. խեղդեցին իր սիրտը, իր հանճարը, մարեցին մեծ բոց մը, հոգիի ու մտքի վառարան մը որ լուսաւորեց տաքցուց հազարաւոր հոգիներ։ Կ'տեսնէ՞ք, ահա՛ ինչ որ չպիտի կրնամ ներել այդ կիներու։ Աստուած թո՛ղ իր սուրբ ու արժանաւոր պահպանութեան մէջ դնէ Օրիորդ Գասթէլլին, բայց ահա ինչ որ չպիտի կրնամ երբեք մոռնալ։ Մարդ միայն իր յանցանքները քաւելու իրաւունք ունի, ոչ թէ ուրիշին մեղքերը։ Ահա՛ ինչ որ կրնամ ըսել ձեզ բոլոր այս գործին մասին, գիտէք միւսն ալ։

«Այն թիւր բամբասանքներն որք մինչեւ ձեզի հասած են, սա սկզբնապատճառն ունին որ, վերջին ատեններս, արդարեւ, քանիցս զիս այդ կիներուն հետ ընկերակցած տեսած են շատեր։ Տիկին Պռոնից առաջին անգամ ինք գրեց ինծ, և յետոյ երբ իրենց այցելութիւն մը տուի, Օրիորդ Գասթէլլի փոխանակ պատրպատ խօսքեր փնտռելու, արժան համարձակ ինքզինքն ամբաստանեց, իմ ներկայութեանս, իր ունեցած ընթացքին համար։ Կ'խոստովանիմ թէ սիրտս յուզեց իր այս ինքնազրկութիւնը։ Թող ըսեն ինչ որ կ'ուզեն, ես այնպէս կ'հաւատամ թէ յանցանքի մը խոստովանութիւնը միշտ պարկեշտութեան զարթօնք մ'է, մեկնակէտ մ'է, տեսակ մը քաջութիւն, վերադարձի յօժարութիւն մը՝ սկսում մը, զղջումի ճիչ մը, որ, եթէ չի փրկեր յանցանքն ինքն իսկ, այնպէս որ է, գէթ կ'փրկէ հոգին։ Խորհեցէք նաեւ թէ ճշմարտապէս դժբախտ են հիմակ այս կիները։ Միթէ ես ինքս չտեսա՞յ այն վարանումն որով կ'մօտենան ընկերութեան, ծանօթ մարդոց, անոնց՝ [illegible] թէ պիտի ընդունուի՞ն թէ ոչ մանաւանդ անոնց կողմէ որք հաստատ են կարծիքներնուն վրայ։ Այնքան դառնութեամբ լի է իրենց հոգին որ հիմակ իրարու վրայ կ'նետեն յանցանքը, զիրար պատճառ կ'գտնեն այս դժբախտ վիճակին։ Ո՛չ մէկ կերպով նախանձելի կացութիւն մ'է այս։ Երեւութապէս միայն աշխարհի կ'վերաբերին և իրենց ետեւէն կ'քաշքշեն միշտ մեծ պատահարի բոլոր ծանրութիւնը։ Նոյն իսկ կ'կարեկցիմ Տիկին Պռոնիցին վրայ։ Կարծես պտուտակով մը, մարդոց ականջները կ'ծակէ իր սուտերը։ Բայց աւելի ներշնչուած է Օրիորդ Գասթէլլիի մասին ունեցած ծայրատրճան գորովն։ Հիմակ որ ականատես եղայ ինչ եռափ ահաւոր յուսահատութեան, ա՛լ պիտի կրնամ քաջութիւնն ունենալ տեսնելու այդ կիները։ Սակայն չեմ ցաւիր իմ առջի ըրած այցելութիւններուս վրայ։ Մարդիկ բամբասանքներ կ'պոռչտան, յետոյ վերջապէս պիտի յոգնին, ու տարիէ մը, եթէ Աստուած ողջ պահէ զիս, պիտի տեսնան թէ ի՛նչ որ կ'ըսէին՝ սնոտիք մ'էր միայն, զուրկ իրականութենէ։ Վերջապէս կ'մտածեմ թէ մարդկային վատթարութենէն կամ չարութենէն աւելի զօրաւոր է Աստուած, և միեւնոյն ատեն, անհուն է իր գութը։ Հիմա կ'հաւատամ Օսնովսքիի մը փրկութեան։ Թերեւս բացարձակ միամտութիւն մ'է ըսածս, բայց երբեմն այնպէս կ'ենթադրեմ թէ բացարձակապէս չար հոգիներ գոյութիւն չունին։ Կ'տեսնէք թէ բան մը դրդած՝ սորուած է նոյն իսկ Տիկին Աննէթի մը մէջ, քանի որ շատ մը գացեր է խնամելու ամուսինն իր հիւանդութեան մէջ...։ Օ՛հ, այս կիները, այնքան տափն ու վրայ ըրին գլուխս որ ընդհանուր ինքզինքս անկարող պիտի գտնեմ ոչ թէ միայն զիրենք դատելու, այլ նոյն իսկ սանկ, ընդհանուր կերպով, դատողութիւն մ'ընելու որ և է բանի մը վրայ։»

Նկարիչն յետոյ լուրեր կ'խնդրէր պզտիկ Սթաշին վրայօք, յետոյ նամակը կ'վերջացնէր բարեկամական անկեղծ յարգանաց հաւաստիքով ու նաեւ գարնան սկիզբները վերադառնալու խոստումով։

Ի

Ու գարունը, արդարեւ, կուգար, արագ ու վաղահաս։ Մարտի վերջերը ու ապրիլի առաջին օրերուն, Բոլանիեցքի ամէպ բացակայեցաւ նորէն։ Նոյն իսկ մէկ քանի օր դուրսն անցուց։ Պիժիեւլ և ինք, երկուքն ալ, այնքան զբաղած կ'երեւային որ երկար ատեն գրասենեակը կ'մնային փակուած մինչեւ ուշ ատեններ. բարեն Տիկին Պիժիեւլ այնպէս կ'ենթադրէր թէ խիստ կարեւոր ընդարձակ ձեռնարկութիւն մը կարգադրելու վրայ էին։

(Շար.)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ Կ'ԴԱՌՆԱՅ ԾՈՎԻ ՈՒ ՑԱՄԱՔԻ ՎՐԱՅ

ԱՆԿՈՒՄ ԲՈՐԴ ԱՐԹՈՒՐԻ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐԸ.— ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆԸ.— ՋՕՐ. ՍԴԷՕՍԷԼԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՃԻԳԸ.—ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ.— ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՏԵՍԱՐԱՆ ՄԸ. — ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ՎԵՀԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆԸ. — ՅԵՏԻՆ ՋԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՔ ԱՆՁՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ.—ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ ԲՈՐԴ ԱՐԹՈՒՐԻ ԱՆԿՄԱՆ.

Վերջապէս ինկա՛ւ Բորդ Արթուր։ Նորածագ Արեգական դրօշն այսօր կ'յաղթերգէ ռուսական արծիւին Բորդ Արթուրի բերդերուն վրայ, և կ'ծածանի այն ամրարտակներուն բարձունքէն որք Ցունիսի սկիզբէն ի վեր կ'դիմակալէին Միքատոյին քաջարի զօրքերուն։ Արդար գովեստներ չռայլուեցան Ստէօսէլ զօրավարին և իր կորիճ զօրքերուն։ Բայց քաջերու այնպիսի բանակը նուաճող բանակն ա՛լ աւելի քաջ, ա՛լ աւելի ընտիր, ա՛լ աւելի ճարպիկ, ա՛լ աւելի անձնուէր համարուելու չէ՞ միթէ։ Ռուսիա ո՛չ միայն առաղէ պարկերով այլ և ոսկիի պարկերով պաշտպանած էր Բորդ Արթուրը։ Միլիառներ ծախք ըրած էր Բորդ Արթուրի և Տալնիի նոր քաղաքներուն ու բերդերուն շինութեան, Բնութենէն անառիկ ըլլալու սահմանուած եզական վայր մը, զոր յաջորդաբար ամրացուցին Չինացիք՝ անգլիացի ճարտարագէտներով, յետոյ Ճարոնցիք, և ի վերջոյ Ռուսք՝ ֆրանսացի, գերմանացի և ռուս ճարտարագէտներու ձեռամբ։ Ինչ որ մարդկային խելքը, զինուորական քաջութիւնն և անսպառ դրամը կրնային ընել՝ չռայլուեցաւ Բորդ Արթուրի պաշտպանութեան համար, զի ժամանակիս ամենամեծ Տէրութեանց միոյն պատիւը, ազդեցութիւնն և Մայրագոյն Արեւելեան տիրապետութեան բոլոր ակնկալութիւնները սերտիւ կապուած էին Բորդ Արթուրի պահպանման հետ։ Բորդ Արթուր առեւտրական, տնտեսական և զինուորական յոյժ կարեւոր դիրք մ'էր Մանչուրիոյ շահագործման համար, և Բորդ Արթուր մեծապէս կարեւոր էր նաև իբրև խորհրդանիշը ռուսական զօրութեան Մ. Արեւելքի մէջ։ Բորդ Արթուրի անկումովը պատերազմը չի վերջանար, ո՛չ ալ Ռուսիա պարտութիւն կ'խոստովանի։ Բայց բոլոր աշխարհի աչքին, ու մասնաւորապէս Չինացիներու ու Ճարոնցիներու աչքին, ռուսական զօրութեան մեծ պատուարն է որ կ'ինկայ, և Փետր.ի սկիզբէն ի վեր տեւող պատերազմին որոյ հանգրուանի մը հասած կ'գտնուի։ Հանգրուա՛ն. արդարեւ գեղեցիկ հանգրուան Ցաղթութեան ճամբուն վրայ։ Ո՞չ ապաքէն Բորդ Արթուրին ճարոներէն անունն իսկ այս իմաստն ունի։ (*) Տարւոյն վերջին օրը Ճարոնցիք վճռական հարուածը տուին իրենց ազգային թշնամիին։ Առաջին յաղթութիւն մ'էր այն զոր տարին ռուսական նաւատորմին վրայ, խոպառ փճացնելով զայն Մ. Արեւելքի ջուրերուն մէջ։ Երկրորդ յաղթութիւն մ'էր այն զոր շահեցան Ռուսիոյ ցամաքային բանակին վրայ, զայն ետ հրելով Մանչուրիոյ խորերը, Թումբ մը քաշելով անոր առջին, և թող չտալով որ ալ կարկառէ Բորդ Արթուրի, կամ արշաւէ Կորէա։ Բայց ա՛լ աւելի համբաւաւոր պիտի ըլլայ երրորդ և գերագոյն յաղթութիւնը, Բորդ Արթուրի գրաւումը. զի հոն էր որ մեծագոյն դժուարութեան բախեցան, հոն էր որ զոհողութեան մեծագոյն չափը պահանջուեցաւ իրենցմէ, և զի Բորդ Արթուրի պաշարումէն ազատած 60—70,000 վարժ, կիրթ, տոկուն, յաղթական զօրքերն անմիջապէս կարելի պիտի ըլլայ ղրկել Օեամա Մարեչալին օգնութեան։

Երբ Անգլիացիք ըսին թէ 203 մէթր բլուրին գրաւումովը Ճարոնցիք հսկայաքայլ մօտեցան վերջնական նպատակին, Ռուսերն ու Գաղղիացին արհամարհանքով պատասխանեցին թէ 203 մէթր բլուրը կարեւոր ըլլալու չէր, ապա թէ ոչ Ստէօսէլ զօրավար ետ կ'առնէր։ Բայց Անգլիացիներուն խօսքը ճշմարիտ ելաւ։ 203 մէթր բլուրին գրաւումէն ի վեր Բորդ Արթուրի բախտը դարձաւ։ Ճարոնցիք այն տեղէն նաւահանգիստը ռմբակոծեցին, զրահաւորներն ընկղմեցին, և դէպ ի քաղաք նոր բերդերու վրայ քալելու համար ճամբայ բացին։ Զօր. Ստէօսէլ գերագոյն ճիգեր ըրաւ 203 մէթր բլուրն ետ առնելու, բայց չյաջողեցաւ, և ի՛նչ զոհողութիւն որ ըրին Ճարոնցիք սոյն դիրքին վրայ հաստատ կենալու համար՝ արժեց։ 203 մէթրէն յառաջացան Ճարոնցիք պարսպապատ վերջին գծին վրայ, և Անցիչանի և Իգիչանի բերդերուն գրաւումը կարեւոր յաջողուածներ եղան Բորդ Արթուրի նաւահանգստին արեւմտեան կողմի բերդակոյտերուն դէմ։ Այս կողմէ ինչ հաչուով որ կ'մօտենային Բորդ Արթուրի, արեւելեան կողմէն ալ նոյն հաչուով կ'յառաջանային Ճարոնցիք. զի հոն, Տալնիի ճամբուն վրայ, Թաքուչանի լեռն ու ամրոցը գրաւելէն ետքը (որուն մանրամասն պատմութիւնն ըրաւ արդէն Թոյգի թղթակիցը) Ճարոնցիք պարսպապատ բերդերու վերջին գծին դէմը նշանակելի յաջողուած մ'ունեցան՝ գրաւմամբ Դունկ—Բիքուան—Շանի, որուն նշանակութիւնն յատկապէս բացատրեցինք իբրև էական քայլ մը պարիսպէն ներս խուժելու։ Արդէն Զօր. Նօկի ա՛յնքան մօտեցած էր խոշոր բերդերուն որ կրցաւ գետնափոր ճամբաներ բանալով յարձակիլ անոնց վրայ։ Այս հնարք մեծապէս յաջողեցաւ, և գրեթէ բոլոր մեծ բերդերն այս միջոցաւ ոչնչացուց Զօր. Նօկի։ Իր ռահվիրաներ խրամներ կ'փորէին զարնուելիք բերդին ուղղութեամբ, զուգահեռաբար թշնամի գիծերուն. յետոյ կոր գիծերով այս զուգահեռականք աստիճանաբար կ'մօտենային զարնուելիք կէտերուն, և թշնամին թէպէտ կ'տեսնէր վտանգին մօտենալը, բայց բերդին մէջէն մեծ բան մը չէր կրնար ընել արգիլելու համար, զի Ճարոնցին անտեսանելի կերպով կ'յառաջանար հողին մէջէն, գաղտային մուկի պէս։ Զուգահեռական փոսերով մօտեցող թշնամի մը իրապէս զարնելու համար պէտք է դուրս ելնել և կրակով ու սուինով վանել հանել զայն իր խորշերէն, Ստէօսէլ սկիզբներն այսպէս ըրաւ, բերդերէն դուրս ելաւ, բայց քանի պակսեցան իր մարդիկը, զգուշացաւ զանոնք գերկենդանաբար կռիւի մղելէ Ճարոնցիներուն դէմ, որոց պակասները մի կողմէ կ'լրացուէին, մինչ իր կորուսած քաջերուն տեղ նորեր չէին գար Զօր. Քուրոբաթքինի քառորդ կամ կէս միլիոն հոգինոց բանակէն։ Նօկիի ռահվիրաները զուգահեռական փոսերով բաւական մօտենալէ ետքը, ամէնէն զգուշութեամբ ծածուկ պահուած տեղէ մը հողին տակը կը մտնէին բոլորովին, փապուղի կամ գետնուղի (թիւնէլ) կ'փորէին՝ այս աշխատութեան յատուկ մեքենական գործիներով, և այսպէս բաւական տեղ ալ կտրելէն ետքը, զանազան ճիւղերու բաժնուած գետնափոսերուն մէջ կ'լեցնէին ուժեղագոյն հրանիւթերէ ականներ, որք պայթելով, բերդին հիմունքը կ'խորտակէին։ Այսպէս խորտակուեցան Բիքուան Շանի, Երլունկ Շանի, Անցի Շանի, Իգի Շանի, և ի վերջոյ Սունկ Շու Շանի ժայռերու մէջ փորուած հզօր պարիսպները, և թէպէտ Զօր. Ստէօսէլ քանիցս պահեստի զօրքեր արձակեց Ճարոնցիներուն վրայ, զանոնք ամրարտակներուն վերէն ետ հրելու, և տեղ տեղ յաջողեցաւ, բայց Ճարոնցիք այնքան մօտէն կ'զարնէին Ռուսերն որ պաշտպանողներն ալ ծանր կորուստներ կ'կրէին, և ի վերջոյ, գործն հոն եկաւ յանգեցաւ որ Ստէօսէլ մէկ մի բերդի պաշտպանութեան համար պէտք եղածին չափ զօրք չունեցաւ։ Երլունկ Շան ինկաւ, զի 500է աւելի զօրք մնացած չէր մէջը։ Սունկ Շու Շանն առնելէ ետքը, Ճարոնցիք առած էին Բորդ Արթուր քաղաքը, զի միևնոյն պահուն արեւմտեան կողմին վրայ գործող իրենց թեւը մտաւ Վանկ Դայի բերդին մէջ, ջուրին միւս կողմը, այս երկու դիրքերէն մին Բորդ Արթուրի հին քաղաքին և միւսը նորին վրայ շինուած ըլլալով անմիջական կերպով։ Արեւելքէն եկող Ճարոնցիք արեւմուտքէն եկող իրենց եղբայրներուն ձեռք տուին ջուրին վրայէն։ Այս գերակշիռ իրողութեան նշանակութիւնը մէկու մը ուշադրութենէն չէր կրնար վրիպիլ. զի պաշտպանութեան գիծը մէջտեղէն կը ճեղքուէր, այն հետեւանքով որ, ինչպէս հեռագիրն երէկ վերջին ժամուն ծանոյց, Ճարոնցիք կարող կ'ըլլային թող չտալ արեւելեան և արեւելեան հիւսիսային կողմի բերդակոյտերը պաշտպանող Ռուսերն որ կարենան քաշուիլ երթալ արեւմտեան կողմի բերդակոյտերուն, մանաւանդ ապաստանիլ Լիաօ Դի Շանի բերդակոյտին մէջ։ Կ'յիշուի թէ Զօր. Ստէօսէլի վերընծայուած յուսահատական վերջին ճիգը պիտի ըլլար Լիաօ Դի Շան քաշուիլ։ Այս ի բնէ եզական անառիկ դիրք ունեցող լեռնակոյտը, իր հինգ հարիւր մէթր սեպ, լերկ բարձրութեամբ, կ'ցցուի կ'տնկուի Բորդ Արթուրի թերակղզիին ճիշտ ծայրը, մխուած Դեղին ծովին մէջ, մէկ կողմին վրայ ունենալով Ալլանեաց ծոցը, միւս կողմը՝ Բորդ Արթուր նաւահանգիստը։ Լեռան կատարը պսակուած էր մի քանի բերդերով, որք կ'իշխեն թէ՛ ծովի թէ ցամաքի։ Լեռան առջին, դէպ ի Բորդ Արթուր, պառկած է Սպիտակ Գայլի բլրակոյտը, և անոր ալ առջև կ'տարածուի Վագրի իր պոչովը, այսինքն այն սուր ծայրոմն որ կ'ձեւացնէ Բորդ Արթուրի նեղուցը։ Եթէ Զօր. Ստէօսէլ ժամանակ ունենար բաւականաչափ զօրքով ու պաշարով Լիաօ Դի Շան քաշուելու, հոն կրնար ատեն մը չարունակել դիմադրութիւնն և վեր բռնել արծուենիշ դրօշը։ Բայց խնդիրն այն էր որ կարելի չէր միևնոյն զօրքը գործածել թէ՛ արեւելեան և արեւելեան—հիւսիսային բերդակոյտերը պաշտպանելու և թէ Լիաօ Դի Շանը պաշտպանելու. զի այս երկու կէտերուն մէջտեղը ծով կայ, կամ նաւահանգիստը, որուն վերէն կ'իշխեն Ճարոնցիք, և հիմակ ա՛լ աւելի մօտէն, Վանկ Դայէն կամ Սունկ Շու Շանէն. իսկ առաջուան պէս ցամաքի գծով Լիաօ Դի Շան երթալ կարելի չէր, քանի որ Սունկ Շու Շանն ու Վանկ Դայն առնելով, Ճարոնցին ցամաքի գիծը կտրած բռնած էր, նաւահանգստին եզերքը քերելով անցնելու ճար չէր թողած։ Հետեւապէս, երէկ իրիկուան հեռագիր մը ծանոյց թէ Զօր. Ստէօսէլ վերջին պահուն ուզեց Լիաօ—Դի—Շան քաշուիլ, բայց Ճարոնցիք թող չտուին, չարաչար կրակ ընելով բերդերէն դուրս ելնող և դէպ արեւմուտք քաշուիլ փորձող զունդերուն վրայ։ Շատ յուսահատական պէտք է եղած ըլլայ տեսարանը Ռուսերուն համար, երբ գերագոյն ճիգ մ'ընելով կ'աշխատէին խուսափիլ իրարու ետեւէ առնուող բերդերէն, և ոմանք մակոյկներով, ուրիշներ եզերքները քերելով դէպ ի Վագրի պոչն և Լիաօ—Դի—Շանի ստորոտը ապաստանիլ, բայց ճարոնական ռումբերն և գնդակներն անընդհատ և անխնայ կ'հալածէին զիրենք, չունչ առնելու ժամանակ չէին թողուր, և ամրարտակներու կատարը, հողապատնէշներու ետին, աւազակոյտ մարտկոցներու չուրջն առողջ մնացած զօրքերը խումբ խումբ կ'ինկային Մարգարանի տափարակ դաշտին վրայ, կամ կ'ընկղմէին կ'խեղդուէին ծակծկուած մակոյկներուն հետ։ Անձնատուութեան լուրէն անմիջապէս առաջ եկած Թօքիօյի հեռագիր մը կ'ըսէ.—«Բորդ Արթուրի վիճակն յուսահատական է։ Զօր. Նօկի կ'հեռագրէ թէ Վանդայի բերդերու չարքն և Վիչապի բլրակոյտին բոլոր բերդերը գրաւուեցան՝ հակառակ բուռն ճգանց պահակազօրքին։ Ճարոնցիք ցամաքային ականներով օդն հանեցին բոլոր ամրարտակները, յոյժ ծանր կորուստներ պատճառելով պահակազօրքին, որ կէս առ կէս պակսեցաւ այս օրերս։ Բալլինկչան, արեւելեան Բիքուանչան, հիւսիսային Բիքուանչան, Վանդայ և Սունկ Շու Շան բերդերը մեր ձեռքն ինկան։ Ռուսերը շատ փորձեր ըրին Վագրի Թերակղզիէն բերդերը քաշուելու, բայց դիմացի ճարոնական հրետանիք թող չտուին։»

Վերջապէս, Եւրոպական Նոր Տարւոյն առաջին օրը, Զօր. Ստէօսէլ, իր ողջ, կամ հիւանդ կամ վիրաւորեալ զօրավարներն ու գնդապետներն իր քով կանչելով, հասկցաւ կամ հասկցուց որ դիմադրութեան չարունակումն օգուտ չունի այլ եւս. զի ասկէ ետքը Ռուսերուն ջարդուիլ միայն կ'մնար. ո՛ և է կարեւոր կէտ արդիւնաւորապէս պաշտպանելու յոյս չի կար այլ եւս։ Ինչպէս ըսին Բորդ Արթուրէն փախած կամ գերի ինկած ռուս զօրականներ, Ստէօսէլ և իր ընկերք հասկցեր էին որ ո՛չ Ռօժտեսդվէնսքի մօտերս հասնելիք ունի, ո՛չ ալ Քուրոբաթքինէն յոյս կայ։ Մին Պալթիկէն Մ. Արեւելք կէս ճամբան երկուք ու կէս ամիսէն կուգայ, և միւսն որ առաջ չարաթէ ի չարաթ կ'յետաձգէր գործողութիւնները, յետոյ ամիսէ ամիս տրնտընաց, հիմակ եղանակէ եղանակ կ'յապաղեցնէ ամէն չարժում, ամրան մէջ ձմռան խօսք ընելով, ձմրան մէջ գարնան, դէպ ի Հարպ իջնելու և Ճարոնցին ծովը թափելու համար։ Իրաւ է որ Զօր. Ստէօսէլ խօսք տուած էր Ցարին թէ երբեք պիտի չյանձնէր Բորդ Արթուրը, և բերդերու պահապան գնդապետներէն երդմա'մբ խօսք առած էր անձնատուր չըլլալու կամ բերդերը չյանձնելու։ Բայց ո՛չ միայն հարկն օրէնքը կ'լուծէ, այլ և տեղի կայ կասկածելու թէ Կայսրը, գնահատելով Բորդ Արթուրի պահապան զօրքին քաջութիւնն ու անձնուիրութիւնը, և բաղդատութեան գնելով Մանչուրիոյ բանակին բարոյական ու զինուորական տկարութեան կամ անկարութեան հետ, գթոտ թելադրում մ'ունեցած էր իր մէջ, և արտօնած էր Ստէօսէլ զօրավարը՝ պատուաբեր անձնատուութեան մը համար բանակցելու, երբ ա՛լ անօգուտ պարգէին համարէր պաշտպանութեան չարունակումը։ Կ'երեւի թէ Ստէօսէլ Կայսրէն այսպիսի արտօնագիր մը ստացեր է ի պատասխանի յուսահատ կոչին զոր ղրկեց վերջին անգամ Ռօզդէօթվէնի թորփիլլահալածին միջոցաւ, որ ընկղմելէն աչք առնելով փախաւ հասաւ Չիֆու, և իր հեռագիրն հեռագրատուն կամ հիւպատոսարան յանձնելու հազիւ ժամանակ ունեցած. Ճարոնցիք եկան իր ետևէն, և ստիպուեցաւ ռուս նաւապետն իր նաւն ընկղմելու։ Ռօզդէօթվէնի միջոցաւ ղրկած հեռագրերովը, ինչպէս յայտնի է, Ստէօսէլ կ'գուժէր 203 մէթր բլուրին գրաւումը, բայց առհաւականապէս ուրիշ շատ մը բաներ ալ կ'ըսէր զորոնք հանրային կարծիքը վհատեցնել չուզող Վարչութիւնն հարկ չդատեց հրատարակել Բեդերսպուրկի մէջ։ Հետեւապէս, Ստէօսէլ, անձնատուութեան համար բանակցութեան մտնելով թշնամիին հետ, կ'ենթադրենք թէ կանխաւ առ այն արտօնուած էր իր Վեհապետէն, որ զինք ազատ արձակած էր իր զինուորականի պատուոյ խօսքէն։

Միքատօն շատ գոհ մնաց և մեծ չունչ մը առաւ անչուշտ երբ հասաւ Նօկի զօրավարին աւետաբեր հեռագիրը՝ ծանուցանող թէ Զօր. Ստէօսէլ անձնատուութեան համար բանակցութեան մտնել կը խնդրէ։ Ո՛չ մէկ եւրոպեան Վեհապետ աւելի վեհանձնօրէն պիտի վարուէր քան Միքատօն, երբ փութաց պատասխանել թէ կ'ընդունի Ստէօսէլ զօրավարին անձնատուութիւնը, կ'գնահատէ անոր և ընկերներուն ցուցուցած փայլուն քաջութիւնն եւ անձնուիրութիւնն իրենց հայրենի երկրին դատին պաշտպանութեան գործին մէջ, եւ կ'հրամայէ որ զինուորական ամէն պատիւներ մատուցուին Բորդ Արթուրի կորիճ պահապաններուն։ Այս բանաձեւէն չի հասկցուիր թէ Զօր. Ստէօսէլ եւ ընկերք գերի պիտի տարուին Ճարոն։ Կը յիշուի թէ Ցալիսի վերջերն իր ահեղ յարձակումէն առաջ Զօր. Նօկի երկիցս բանագնաց ղրկեց Զօր. Ստէօսէլի մօտ, առաջարկելով յանձնել քաղաքն և նաւատորմը, որուն փոխարէն կ'արտօնէր պահապան զօրքն իր զէնքերովն ելնել երթալու Մանչուրիա Զօր. Քուրոբաթքինի քով։ Ստէօսէլ ո՛չ միայն մերժեց, այլ և սպառնաց հրացանի բռնել այնպիսի առաջարկութեամբ մը եկող ո՛ և է բանագնաց։ Անկէ ի վեր Ճարոն 40—50 հազար զօրքի չափ զոհեց մինչեւ որ անձնատուութեան հարկադրեց Զօր. Ստէօսէլը։ Հիմա կ'յօժարի՞ նոյն պայմանը տալու, երբ ռուս զօրավարը կռիւը կ'դադրեցնէ՝ չարունակելու անկարող ըլլալուն համար միայն։ Այս մասին անստուգութիւնն երկար պիտի չտեւէ։ Զօր. Ստէօսէլի առաջարկութեան Միքատոյին պատասխանն հասնելուն պէս, թշնամական գործողութիւնք դադրեցան Ճարոնցիներուն կողմէ, բայց Ռուսք նոյն պահուն օդն հանեցին այն բերդերն որոցմէ Ճարոնցիք յառաջիկային կրնային օգտուիլ Բորդ Արթուրը Ռուսերուն դէմ պաշտպանելու համար, երբ Զօր. Քուրոբաթքին իր յուսացած յաղթութիւնները չահի, և գայ իր կարգին պաշարել Բորդ Արթուրն և Ճարոնցիներէն ետ առնել զայն։ Ռուսերն օդն հանեցին նաև նաւահանգստին մէջ մնացեալ իրենց թորփիլլահալածները և տակաւին ջուրին երեսը կեցող Սեւաստոփոլը, զոր Ճարոնցիք կրնային կենդանացնել և գործածել Ռօժտեսդվէնսքիի տորմիղին դէմ, եթէ երբեք չարունակէ իր ճամբան՝ Բորդ Արթուրի անկումը Մատակասքարի առջեւ Ֆրանսացիներէն լսելէն ետքն ալ։

Երէկ իրիկուն Նիւ Եորքէն եկած հեռագիր մը ծանոյց թէ անձնատուութեան համար բանակցող ռուս և ճարոնցի պատուիրակներուն միջեւ անհամաձայնութիւն ծագեր է։ Բայց աւելի նոր հեռագիր մը ուղղեց այս լուրը, յայտարարելով թէ երկու կողմերը կատարելապէս համաձայն են։ Բոլոր բանակցութիւնը 24 ժամէն լմնցեր է, բան մը որ երկու կողմերուն ալ անհամբերութիւնը կ'ցուցնէ, կամ երկու կողմերուն ալ քաղաքավարութիւնը, որոյ չնորհիւ Ճարոնցիք այս անգամ պիտի չկրկնեն այն վայրագութիւնն որով ջարդեցին Չինացիներն երբ առաջին անգամ Բորդ Արթուրը գրաւեցին անոնցմէ։ Իրաւ է որ Չինացիք առիթ տուեր էին վայրագութեան՝ յօշոտելով այն Ճարոնցիներն որք ինկած էին յարձակման գործողութեանց մէջ, և անոնց դիակները տեսնելով, Միքատոյին զօրքերն արդարապէս զայրացած էին։ Այս անգամ երկու կողմերը կատարելապէս մարդավար ընթացք ունեցան, և Ճարոնցիք փորձով ցոյց տուին թէ եւրոպական բանակի մը դէմ գիտեն կռուիլ ո՛չ միայն հաւասար զէնքերով, հաւասար գիտութեամբ, հաւասար քաջութեամբ, այլ և հաւասար ու մինչեւ իսկ գերազանց մարդասիրութեամբ ու կենցաղագիտութեամբ։

Բորդ Արթուրի առումը նոր ժամանակներու զինուորական ամենամեծ դէպքն է։ Անոր հաւասար դէպք մը գտնելու համար պէտք է ետ երթալ մինչեւ Սեւաստաբոլի առումը։ Բայց Բորդ Արթուր շատ աւելի զօրաւոր դիրք մ'էր քան Խրիմու Թերակղզիին նշանաւոր բերդը։ Կ'մնայ տեսնել թէ Բորդ Արթուրի առումն ալ նոյնքան կարեւոր պիտի ըլլա՞յ իր քաղաքական հետեւանքներով։ Մէջի, Սդրազդուրկի և Բարիզի առումը բան մը չէր Բորդ Արթուրի առման քով, թէև գաղղիական ոստայնին ինկալը գերման յարձակման առջեւ՝ կոչուած էր Եւրոպայի քաղաքական կացութիւնն հիմնովին յեղաշրջելու և գերման կայսրութիւնը վերահաստատելով, քաղաքական նոր ոյժ մը, նոր կեդրոնացում մը յառաջ բերելու Արեւմուտքի մէջ։ Բորդ Արթուրի առումն իբրեւ զինուորական մեծ դէպք մը պիտի յիշուի միշտ, դիրքն ամրացնելու համար խորհուած հնարքներուն ճարտարութեան ու զօրութեան չնորհիւ, և անառիկ դիրքը խորտակելու համար ի գործ դրուած միջոցներուն ազդուութեան չնորհիւ, ինչպէս նաև երկուստեք ցոյց տրուած զինուորական ձիրքերուն չնորհիւ։ Թէեւ ռուս զինուորականութիւնն յոյժ փայլեցաւ ի Բորդ Արթուր, բայց Ռուսերը վերջապէս զինուորական մեծ անցեալ ունեցող ազգ մ'են, մինչ առաջին անգամ կ'պատահի որ Մ. Արեւելեան ազգ մը այսպիսի յաղթութիւն մը տանի եւրոպական մեծ բանակի մը դէմ։

Բորդ Արթուրի պաշտպանութիւնն հաւասարեցաւ և գերազանց իսկ հանդիսացաւ բաղդատմամբ Մայանսի, Ճենովայի, Սարակոսայի և Հինէնկի պաշտպանութեան, և Ստէօսէլ, իր երկու ընկերներուն՝ Քոնտրադենքոյի և Ֆօքի հետ՝ հաւասարեցաւ Բլէպէրի, Օպէռ—Տիւպայէի, Մասենայի և Պարպանէկրի, թէեւ չմոռնանք որ Զօր. Նօկի ալ, յաղթելով այսպիսի քաջերու, Ռեյլինկդընի, Մեծին Ֆրետերիքի եւ Մօլդքէի չարքին մէջ մտած եղաւ։ Տանֆէռ—Ռօչռօ ֆրանսացի գնդապետը, Պելֆօռն յաջողապէս պաշտպանելով 1870ին Գերմաններուն դէմ, նմանապէս մեծ պատիւ արժանացաւ, բայց բոլոր այս պաշարումներէն ո՛չ մին այնքան ուշադրութիւն գրաւած և այնքան համաշխարհային հետաքրքրութիւն չարժած էր որքան Բորդ Արթուրի պաշարումը։

Բորդ Արթուրի նաւահանգստին մէջ մնացած վերջին թորփիլլանաւերը փորձեցին փախչիլ՝ անձնատուութեան առաջարկէն քիչ յառաջ։ Բայց մին միայն կրցաւ Չիֆու հասնիլ, միւսները Ճարոնցիներուն ձեռքն ինկան կամ օդն հանուեցան։ Չիֆու հասած ռուս նաւազները շատ յուսահատ և տխուր էին, գիտնալով որ Զօր. Ստէօսէլ անձնատուր պիտի ըլլար։

Ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Զօր. Նօկի ինքն եւ վիրաւորուած ըլլալով, Զօր. Նիշի կ'վարէ անձնատուութեան բանակցութիւնները։

Երէկ տուաւ Բեդերսպուրկի մէջ բան մը չհրատարակուեցաւ Բորդ Արթուրի անձնատուութեան վրայ։ Ռուսական հեռագրական Գործակալութիւնը լուր չանելու խօսք կ'ընէր։ Կ'սպասուի որ Կառավարութիւնն ինք պաշտած ձեւով մը հաղորդէ ինչ որ պէտք է իմացնել այս տխուր եղելութեան նկատմամբ։

Չիֆուէ հեռագրի մը նայելով, Ստէօսէլ զօրավարն յուսահատեցնող անմիջական պարագաներէն մին եղած է ռազմամթերքներուն հատնիլը։ Մեծ յոյս դրուած էր կարծեցեալ գերման վաճառականին բերելիք 18,000 անտուկ Մաւզերեան հրացանին, փամփուշտին ու արագահարուած թնդանօթներու ռումբերուն վրայ։ Դժբախտաբար, որչափ ալ ամրապէս փակուած էին բուրդի մէջ, Չինացիներուն ձեռքն ինկան։

Ֆրանսական և ռուսական աղբիւրէ տրուած լուրերու նայելով, Զօր. Նօկի 80,000ի մօտ զօրք ունէր իր հրամանին տակ, որոյ մէկ փոքր մասը միայն վար պիտի դրուի ամրութիւնները վերանորոգելու և պաշտպանութեան վիճակի մէջ գնելու, և մնացեալները պիտի ղրկուին Օեամա Մարեչալին, բայց անմիջական կերպիւ գործի պիտի չսկսին, և մէկ ամիսի չափ պիտի հանգչին Լիաօ Եանկի հանգստեան զօրանոցներուն մէջ։ Այս պարագաներուն վրայ դեռ ո՛չ ոք կրնայ բան գիտնալ։ Ռուսերուն յոյսն այն է որ Քուրոբաթքին նոր ոյժեր ստանալով պիտի ջախջախէ Օեամա Մարեչալին բանակը, որուն յաղթուելուն պատճառաւ, Ճարոնցիք պիտի ստիպուին ինքնայօժար ետ տալ Բորդ Արթուրը, ի գին հաչտութեան։ Իսկ Ճարոնցիները բոլորովին տարբեր կարծիք կ'յայտնեն։ Ա՛լ երկրորդ անգամ մը Բորդ Արթուրն ետ տալու անհնարութեան վրայ կ'պնդեն։

Ինչ որ պատահեցաւ ի Բորդ Արթուր՝ ամիսներէ ի վեր գուշակուած էր գերման, անգլիացի և աւստրիացի զինուորական քննադատներու կողմէ։ Ռուսերուն ներելի էր յուսահատ չըլլալ ազգային արժանապատուութիւնը չօշափող գործի մը մէջ։ Բայց ամէնէն ծիծաղելի էին Բարիզի թերթերը, Թանէն և Տեղոյէն մինչեւ Էքօ տը Բարի և Ժուռնալ, որք խօսք մէկ ըրած կը պնդէին թէ Բորդ Արթուր պիտի չինկնայ, և Պալթիկի նաւատորմն ու Քուրոբաթքին զօրավարը պիտի հասնին Ստէօսէլ զօրավարն ազատելու, են.։ Դեռ առջի օրն եկած Էքօ տը Բարի, Էքլունկչանի առումը ծանուցանելով հանդերձ, յանկերգի պէս կ'կրկնէր թէ՝ «Բայց ինչ որ ըլլայ, Ճարոնցին պիտի չկրնան առնել Բորդ Արթուրը»։ Այս գաղղիական ծայրայեղութիւն իրօք աւելորդ էր. զի Ռուսիա Ֆրանսայէն միլիառաւոր ֆրանքներ միայն փոխ առաւ, բայց չպահանջեց անոնցմէ որ իրենց համբաւեալ ուշիմութենէն, ողջմտութենէն և սրամտութենէն ալ հրաժարին միանգամայն։

(*).—Բորդ Արթուրին ճարոներէն անունն է Ռիօ—Ճուն։ Բոլոր Ճարոն, դարերէ ի վեր, այս անունով կ'ճանչնայ զայն։ Ռիօ = ճամբորդութիւն, Ճուն = կայան, և երկուքը մէկէն՝ Հանգրուան։ Բորդ Արթուր իր նոր անունը կէս դար յառաջ առաւ անգլիացի Արթուր հազարապետէն, որ Չինաստան գնաց, զառաջինն գիտեց այս քաղաքին ռազմական և առեւտրական դիրքին կարեւորութիւնը, և աղտոտ գիւղ մը քաղաքի վերածեց, որուն ի պատիւ, իր անունը տրուեցաւ այն քաղաքին՝ Չինու և Անգլիոյ Կառավարութեանց համաձայնութեամբը։ Չիներէն հին անունն է Լիաօ—Տուն, և Չինացիք դեռ այս անունը կուտան Բորդ Արթուրի։

ԳՆԴ. ԻՍԱՀԱԿ Ց. ԹՈՒՍԱԹԵԼԵԱՆՑ. — Բորդ Արթուրի քաջարի պաշտպաններուն մէջ, ռուսական թերթերը մասնաւորաբար մատնանիշ կ'ընեն թնդանօթաձիգ գնդապետ Իսահակ Ցարութիւն Թուսաթելեանցի դիւցազնական քաջագործութիւնները, որոց ի վարձ Ս. Գէորգի պատուանչան և ոսկի սուր մը ստացած է վեհ. Ջարէն։ Նովի Քրայ, Բորդ Արթուրի պաշտօնաթերթը, յոյժ գովասանքներով յօդուածով մը կ'խօսի Իսահակ Ց. Թուսաթելեանցի վրայ, և կ'պատմէ թէ գնդապետն ի՛նչպէս իր գունդին գլուխն անցած՝ արիաբար պաշտպանեց «Քուրոպաթքին» և «Փոքր Արծիւ» ամրոցները, թշնամիին մահասփիւռ կրակին տակ, հիանալի պաղարիւնութեամբ նշանաձգութիւնը վարելով։ Իսահակ Ց. Թուսաթելեանց վերջին առինուշտ կռիւներուն ժամանակ վիրաւորուած է թեթեւ կերպով։ Քանի մը ամիս առաջ իր քաջագործութեանց ի վարձ, գնդապետի աստիճան բարձրացած և Ս. Վլատիմիր պատուանչանին Գ. կարգն ստացած էր։ Կաֆամարտիկներու չարժման ժամանակ, ի՛նք կ'հրամայէր միջազգային հրետաձիգ գունդին, և անձամբ վարեց Բէյդան բերդին դէմ յարձակումը, որու միջոցին, ինչպէս ժամանակին գրուեցաւ արդէն, Ճարոնցիք կատաղի քաջագործութիւն ցոյց տուին, ամէնէն առաջ իրենք խոյանալով դէպ առաջ։ Չինական խռովութիւններէն վերջ, Գնդ. Իսահակ Ց. Թուսաթելեանց Բորդ Արթուր ղրկուեցաւ, ուր ցարդ կ'մնար, իբրեւ մարզիչ հրետաձիգ զօրաց։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ.— Ռուս կառավարութեան պաշտօնաթերթն ու Ռուսքի Ինվալիտ զինուորական թերթն հետեւեալ հետաքրքրական մանրամասնութիւնները կ'հրատարակեն Անգլիոյ կառավարութեան կողմէ առ Աֆղանիստանի Էմիրը ղրկուած արտասովոր դեսպանութեան պաշտօնին վրայ։ Անգլիա կ'ջանայ դիւանագիտական գործակալութիւն մը հաստատել Քապուլի մէջ, զօրացնել ռուսաաֆղան սահմանագլխին հսկողութիւնը, անգլիացի մը կարգել իբր պետ այդ հսկողութեան, Հնդկաստանէն մինչեւ ռուսաաֆղան սահմանագլուխը երկաթուղի մը շինել և մասնաւոր դիւրութիւններ ձեռք բերել անգլիական վաճառականութեան համար։ Աֆղանիստանի Էմիրն ալ կ'պահանջէ Անգլիոյ կառավարութենէն, Աֆղան դեսպանութիւն մ'ունենալ Լոնտոնի մէջ, Անգլիոյ կողմէ տրուած նպաստի գումարն 1,800,000 րուպիի բարձրացնել, թնդանօթներ գնելու ազատութիւն ունենալ, ինչպէս նաև իրաւունք եւրոպական փոքր պետութեանց հետ, ինչպէս են Սերպիա, Ռումանիա ևն., յարաբերութիւններ հաստատելու։

*** Լորտ Րօպէրդս այս օրերս յօդուած մը հրատարակելով Նայնթինթ Սէնչըրի Րվիէ-ի մէջ, կ'պահանջէ որ բոլոր Անգլիացիք իրենց երիտասարդութեան մէջ զինուորական վարժութիւններ ընեն, նշանառութեան փորձեր կատարեն, որպէս զի երբ օր մը հայրենիքը պէտք ունենայ իրենց, կարենան օգտակար ըլլալ։ Լորտ Րօպէրդս իր գրածին կարեւորութիւնն ի վեր հանելու համար կ'ըսէ թէ Թրանսվալի պատերազմին ժամանակ անգլիացւոց պարտութեանց մեծագոյն պատճառն ալ իրենց լաւ նշան առնել չգիտնալն էր։

ԱՆԳԼԻԱ. — Անգլիացիք այն հիւանդներուն կ'նմանին որ կ'սիրեն խօսիլ իրենց հիւանդութեան վրայ։ Անգլիացիք ալ իրենց կլիմային վրայ շատ կ'խօսին։ Ամբողջ չարաթ մը Անգլիոյ բոլոր մասերուն մէջ խօսակցութեան միակ առարկան մառախուղն էր։ Բայց շատ զարմանալի չէ այս։ Վերջին անգամ տիրող մառախուղը կատարեալ աղէտ մ'եղաւ։ Տարւոյն այս եղանակին մէջ առեւտուրը բնաւ վիճակ մը կ'ունենար, բայց այս մառախուղին պատճառաւ դադրեցաւ։ Թղթատարական կազմակերպութիւնը խանգարուեցաւ։ Շատ գիծերու վրայ երկաթուղիի երթեւեկը դադրեցաւ։ Թատրոնները մեծամեծ գումարներ կորսնցուցին։ Խնդրոյն ծիծաղելի և միանգամայն տխուր կողմերն ալ կան սակայն։ Մեռելական և հարսանեկան թափօրներ իրենց ճամբան կորսնցուցին։ Այսպէս, թափօր մը կորսնցուց մեռելը զոր իր վերջին հանգրուանը կ'առաջնորդէր։ Կին մը փողոցին մէջ կորսնցուց իր ամուսինն և երկու օր վերջը գտաւ զանիկա այն պահուն երբ դատաւորք զինքը տուգանքի կ'դատապարտէին, կինը կորսնցուցած ըլլալու մտածումով, ինքզինք մխիթարելու համար գինովցած ըլլալուն պատճառաւ։ Ոչ մէկ Լոնտոնցի կ'յիշէ երբեք որ այսչափ թանձր մառախուղ մը տիրած ըլլայ. կարծես թէ մառախուղի recordն էր այս։ Բայց ամէնէն զարմանալին այն է որ երբ մառախուղն իր թանձր քօղով կ'համակէր Լոնտոնն և Լոնտոնցիներուն սիրտերը, համբաւաւոր գիտուն մը Օդերեւութաբանական ընկերութեան առջեւ կարդաց յիշատակագիր մը «Վերջին տարիներու մէջ մառախուղի նուազման վրայ ի Լոնտոն։» Այսքան կրնար ըլլալ անգլիական պաղարիւնութիւնը։

*** Լոնտոնեան թերթ մը, որ կարեւոր դիրք մը կ'գրաւէ իր խմբագրական կազմակերպութեամբ և տպագրութեամբ, սա հարցումն ուղղեց իր սիւնակներուն մէջ. «Հաւատք ունի՞ք։» Խնդիրը չարունակուեցաւ Սեպտ. 29էն ի վեր։ Ահագին սիւնակներ գրաւեցին հրատարակուած նամակները, որոնցմէ սա եզրակացութիւնն յառաջ եկաւ թէ կրօնական ուծացումը մեծ յառաջդիմութիւն կ'ընէ Անգլիոյ մէջ, և անոնք որ հաւատք ունին, համաձայն չեն իրենց հաւատալեաց մասին։ Անհաւատներն ո և է հակառակութիւն չունին կրօնքի դէմ։ Շատեր այդ անհաւատներէն, համոզուած են թէ քրիստոնէական բարոյականը շատ գեղեցիկ է. ակնօսթիք են աւելի քան անաստուած։ Պէտք չեն տեսներ ո և է կրօնքի հաւատալու։ Բայց խնդիրն ընկերաբանական տեսակէտով կրկին կարեւորութիւն կ'ըստանայ, որովհետեւ կրօնքէ ուծացողներն Անկլիքան Եկեղեցւոյ հետեւողներ են աւելի։ Հակառակ իր ահագին հարստութեանց, հիանալի տաճարներուն և չքեղ կազմակերպութեանը, Անկլիքան Եկեղեցին կ'տեսնէ որ իրեն հետեւողներէն շատեր կ'ուծանան իրմէ, և կ'հրաժարին ո և է ծիսակատարութեան հետեւելէ։ Լոնտոնի մէջ եկեղեցիներ կան ուր ժողովրդապետը պաշտօն կ'կատարէ և շատ անգամ ո և է մէկը պաշտամունքին ներկայ չի գտնուիր։ Բայց անկլիքան Եկեղեցւոյն այն մասին մէջ ուր եկեղեցական պաշտօնեայք ժողովրդէն կ'ապրին և հաւատացողները կ'պահեն եկեղեցիները, հաւատքն հետզհետէ ծաւալ կ'առնայ։ Անկլիքան Եկեղեցիէն հեռացողներն են որ ամէնէն աւելի ընդդիմացան դաստիարակութեան օրէնքին։ Դեկտ.ի սկիզբը 37,826 հոգի տուգանքի դատապարտուեցան այս պատճառաւ, 1482 հոգի իրենց կարասին ծախել տուին, որպէս զի դաստիարակութեան օրէնքն ի գործ չդնեն, զոր հակառակ կ'նկատէին իրենց խղճին։ Անկլիքան Եկեղեցիէն այս հեռացողներն էին որ Կալլէսի մէջ կրօնական չարժում մը յառաջ բերին։ Էվըն Ռօպէրդս անուն քարոզիչ մը յաջողեցաւ բաւական մարդիկ այս նոր կրօնքին բերել։ Հետեւողներէն շատեր գործաւոր և հանքագործ դասին կ'վերաբերին։ Այլ եւս գինետուն, թատրոն և երգեցիկ սրճարաններ չեն յաճախեր։ Հրաչքներ կ'գործուին, հիւանդներ կ'աղէկնան. իրենց մեղքերը քաւելու համար զարմանալի աղաղակներ կ'արձակեն և չարժուձեւեր կ'ընեն, և իրենց այնպէս կուգայ թէ հրեշտակներ կ'իջնեն երկինքէն՝ ծանր բեռներ կրած ատեններն իրենց օգնելու համար։ Հակառակ օդին խստութեան, շատ նորադարձներ կ'մերկանան և կ'մկրտուին գետին մէջ, ինչպէս կ'ըլլար քրիստոնէութեան առջի դարերուն։ Եթէ Էվըն Րօպէրդս Ռէչլիէ հանճարն ունենար, կրնար իրապէս նոր կրօնի մը հիմնադիրը ըլլալ։

ԻՏԱԼԻԱ. Իտալիոյ արտաքին գործոց նախարարն այս օրերս տեսակցութիւններ ունեցաւ Էրիթրէի կառավարիչ Մ. Մարդինիի հետ, Իտալացիներուն Ափրիկէ գաղթել տալու կարեւոր հարցին վրայ։ Իտալեան թերթերն այս օրերս գրեցին որ թէեւ մեծ թուով Իտալացիներ ամէն տարի երկրէն դուրս կ'գաղթեն, բայց Էրիթրէի և Պէնատիրի մէջ դեռ իտալական գաղթականութիւն չկայ, որովհետեւ կարելի չէ եղած ցարդ հարկ եղած դրամագլուխներ կազմել իտալական գաղթային հոսանքը դէպի Ափրիկէ ուղղելու համար։ Իտալիոյ կառավարութիւնն հիմա այս պէտքին վրայ կ'խորհի և միջոցներ կ'որոնէ որ Իտալացիք գաղթեն Էրիթրէ և Պէնատիր որոնք իտալական լաւ ստացուածքներ են։

ՏԱՐԱՊԱՅՄԱՆ ԱԺՆՈՒԹԻՒՆ ԲԱՄԲԱԿԻ

Բամբակի տարապայման աժնութիւնը, որոյ վրայ խօսեցանք երէկ, երկու արտակարգ հետեւանք կ'ունենայ։ Նախ, թէպէտ ամերիկեան բամբակն ինկաւ մեծապէս, ու ա՛լ աւելի կրնայ իյնալ, բայց մանածն և բամբակեղէն հիւսուածները կամ ստուածներն ու ճերմակեղէնները հեռի են նոյն չափով իյնալէ, զի չինուած էին աւելի սուղ բամբակով, և մանածանք և հիւսարանք, ամենքն ալ յոյժ զբաղած, այնքան ապսպրանքներ ունին ի ձեռին սղութեան չրջանէն ի վեր որ չեն յօժարիր աժնցած բամբակի գնով նոր պայմանադրութիւն, նոր ապսպրանք ընդունելու։ Պէտք է որ արդի ապսպրանքները լմնցնեն յանձնեն, և մինչեւ այն ատեն բամբակն այն աստիճան ինկած մակարդակի մը վրայ մնայ որ առաջիկայ ապսպրանքներն աժան արտադրուին։ Հետեւապէս, փոխանակ աժնութիւնը նոր մղում տալու վաճառականութեան, շատ մը գնորդները կ'ստիպէ համբերելու և չգնելու, սպասելով աւելի աժան գնելու։

Արտակարգ երկրորդ պարագան այս է որ բամբակին մինչեւ ինն բէնս բարձրանալով ցուցուցած տարապայման սղութիւնը պատճառ եղաւ որ Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա և Գերմանիա ձեռնարկեն իրենց գաղթականութեանց մէջ բամբակի մշակութեան մեծ տեղ մը տալու, այժմէն զոհողութիւններ կրելու, ապագային կարօտ չըլլալու համար ամերիկեան բամբակին։

Բայց երբ ամերիկեան բամբակին լիպրան երեք բէնսի ծախուի, աշխարհի ո՛ր կողմն արտադրուելիք ապրանքը կարող է մրցիլ ամերիկեան բերքին աժնութեան դէմ. Ինչ օգուտ ուրիշն նոր հողեր մաքրել, մշակել, յարդարել, և նոր դրամագլուխներ կապել բամբակ արտադրելու, երբ ամերիկեան բերքը, տեսակին մէջ լաւագոյնը, այնքան աժան կրնայ ծախուիլ։ Միայն եգիպտական տեսակին տեղը չի կրնար բռնել Նիւ Օրլէանսի ապրանքը, և եգիպտականն յատկապէս կ'գործածուի գերձանի, ո՛չ թէ մանածի համար։ Հետեւապէս, ամերիկեան այս տարուան հունձքին տապալման առատութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ գաղթականութեանց մէջ բամբակ մշակելու ձեռնարկները չահուէտ չըլլան։ Եւ եթէ այս ձեռնարկները հիմակ յառաջ չտարուին, յապագային աշխարհ նորէն կարօտ կ'մնայ ամերիկեան բամբակին, և նորէն կ'ենթարկուի ամերիկացի չահադէտներու խաղերուն, որք գինովցնելով թէ օտար երկիրներ անպատճառ կարօտ են ամերիկեան բամբակին, բերքը կ'հաւաքեն իրենց ձեռքերուն մէջ, և ըստ կամս կ'սուղցնեն։ Իրաւ է որ այս ձեռնարկ ամէն անգամ չի յաջողիր։ Վկա՛յ Սիւլլի անանկութիւնը։ Բայց այս սնանկութիւնն ալ չէր պատահեր թերևս, եթէ նոր բերքն այնքան առատ ըլլալ չխոստանար։

Այսպէս թէ այնպէս, ամերիկեան բամբակին անսովոր առատութիւնն ու աժնութիւնը թէեւ սղութեան չափ մեծ աղէտ մը չէ, բայց դարձեալ չփոթեցուցած է բամբակեղինաց հրապարակը։ Այսու հանդերձ, ամէն տեղ գործառնութիւնք նոր մղում կ'առնեն, և այս տարի, շնորհիւ Փոքր Ասիոյ բերքերուն առատութեան, և շնորհիւ Ռուսիոյ և Ամերիկայի մէջ ցորենի բերքին սակաւութեան, բամբակեղէնի կամ մանիֆաթուրայի գործը շատ յաջող անցաւ Օսմ. գաւառներուն համար, և Կ. Պոլսոյ մէջ սոյն տարազագործութեանց վաճառականք շատ աղէկ գործ ըրին ամրան և աշնան ամիսներուն մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ

Միւթէմայիզի աստիճան տրուեցաւ Զօրլուի պատժական դատարանի նախագահ Նաիմ էֆ.ի։ Սանիյէի աստիճան՝ Տրապիզոնի Վերաքննիչ Ատեանի ընդհ. դատախազ Էօմէր Լութֆի պէյի։

—Թաֆիլէի (Սուրիա) Գայմագամ անուանուեցաւ Էնաբի (Էտիրնէ) Գայմագամ Ապտ—իւլ—Հալիմ էֆ., որուն յաջորդեց Իբսարայի նախորդ Գայմագամ Ցարութին էֆ. Աբարդեան։

—Բ. Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ կայսերական Գ. զօրաբանակի բժշկապետ Միրլիվա Իպրահիմ Էտհէմ փաշայի։ Գ. Օսմանիյէ՝ ելմտական նախարարութեան ընդհ. հաշուակալութեան դիւանի գանձմանց ու վճարմանց ճիւղին դպր—Տնօրէն Իսմայիլ էֆ.ի։

ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԵՒ ԹԷՄԼԷԹԹԻՒԻ ՏՈՒՐՔԵՐԸ.—Ինչպէս յայտնի է, պետական տուրք գանձման կանոնագրին տրամադրութեանց համաձայն, անոնք որ իրենց կալուածական ու Բէդէլի-ի տուրքերուն մասնավճարները, առանց պայմանաժամին լրանալուն սպասելու, ինքնայօժար կ'փութան հատուցանել, իբրև փոխարինութիւն, 5% զեղչ մը կ'ստանան։ Սոյն օրինական թոյլտուութենէն ընդհանրապէս կարգ մը հարկատուներ միայն կ'օգտուին, մինչդեռ անվճար տուրքերուն մեծ մասն ընչատէր անձանց վրայ դիզուած կ'մնայ։ Ելմտական Ժողովին անդամ Իպրահիմ Էտհէմ էֆ. Բ. Դրան ծրագիր մը մատուցանելով, կ'առաջարկէ որ իրենց տուրքերն որոշեալ ժամանակին չվճարող հարուստ անձերէն 5 կամ 8% աւելի գանձուի իբրև տոկոս։

ՕՍՄ. ԿԱՐՄԻՐ ՄԱՀԻԿԻ ընկերութիւնն որոշեց կարեւոր գումար մը նուիրել Մ. Արեւելքի պատերազմին մէջ վիրաւորեալ զօրաց համար, առանց խտրութեան։ Սոյն գումարով դեղեր և այլ պիտոյքներ գնուելով, Ժընէվի Կարմիր Խաչի ընկերութեան միջոցաւ պատերազմին վայրը պիտի ղրկուին։

ԴՐՈՇՄԱՏՈՒՐՔԻ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ. Դրոշմատուրքի նոր Կանոնագրին ինչ ինչ յօդուածները լուսաբանելու, և պետական պաշտօնատանց ոմանց կողմէ եկած հարցումներուն բացատրական պատասխաններ տալու համար, Կայսերական հրամանաւ յատուկ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Պետական Խորհրդոյ պաշտօնատան մէջ։ Սոյն յանձնաժողովին անդամներն են Հաշուակալութեան Դիւանի նախագահ Հիլմի պէյ, Պետական Խորհրդոյ օրէնսդիր ճիւղին անդամ Րէֆիք և Նէչէտ պէյերը, Մաքսային Վարչութեան համարակալ Ճէմալ պէյ և Պետական Խորհրդոյ Վճռաբեկ Ատեանի անդամ Թուստ պէյ։

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Սպարապետութիւնն հրաման ղրկեց Կայս. Գ. զօրաբանակի հրամատարութեան, որպէս զի լաւագոյն սպաներուն մէջէն ընտրէ հրամատարներն այն ջոկատներուն որք աւազակախումբերն հալածելու պաշտօն ունին։

ՑՈՒՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ. — Ցունաց Պատրիարքարանի Սինոդն երէկ ի նկատ առաւ Պերլինի մէջ հաստատուած Ցոյներուն մէկ նամակը, ծանուցանող թէ եկեղեցի մը չինել տուած են Պերլինի մէջ և իրենց հոգեւոր հովիւ ընտրած են արհիմանտրիտ Նէքդարիոս Մավրօքօրտադօն։ Նոյնպէս եկեղեցական զգեստներ և հաղորդառութ կ'խնդրուէին։ Պատրիարքն իր վրայ առաւ զանոնք հոգալու գործը։ — Նոյնպէս Նիւ—Եորքի Ցոյն հասարակութիւնը կ'ծանուցանէր թէ նոր եկեղեցի մը գնած էր և Տ. Մէթոտիոս Քիրիաքօպուլոս հոգեւոր հովիւ ընտրուած էր։ Կ'խնդրէր նաեւ Սինոդէն Պատրիարքական կոնդակ մը ղրկել Ամերիկաբնակ բոլոր Ցոյներուն։ Այս կոնդակ պիտի ղրկուի ի մօտոյ։ Սինոդն իր նիստերը դադրեցուց Ծննդեան տօնին առթիւ։

—Մ. Էվհէնիտիս նախընթաց օր այցելութիւն տուաւ Տ. Եօաքիմ Գ.ի։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Ռումանիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ գտնուած առեւտրական կարգադրութիւնն, որուն պայմանաժամն 1905 Ցնվ. 1ին կ'լրանայ, մէկ տարուան համար երկարաձգուեցաւ հանդերձ յաւելուածական յօդուածով մը, որով երկուքին կառավարութիւնք փափաք կ'յայտնեն առեւտրական պայմանագիր մը կնքել կարելի եղածին չափ չուտով։

ՍԵՐՊԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Բէչդէր Լօյտ Պելկրատէ կ'իմանայ թէ Ֆէրտինանտ իշխան, անցեալ Բշ. օր Պելկրատի կայարանին մէջ Բեդար թագաւորին հետ ունեցած տեսակցութեան միջոցին, խոստացեր է սերպիական մայրաքաղաքն այցելել յառաջիկայ ամսոյ մէջ։

ՔՕԼԵՐԱՆ Ի ՎԱՆ.—Ամսոյս 19ին Վան քաղաքին մէջ քօլերայի 5 դէպք և 7 մահ, և 20ին 4 դէպք և 7 մահ պատահած են։

—ՎԵՀ. ԿԱՅՍՐՆ իմանալով որ Վան քաղաքին մէջ քօլէրա ծագած էր, հրաման բրաւ որ ձեռնհաս պաշտօնարանն արագապէս միջոցներ տնօրինէ, համաճարակին չրջանակը սահմանափակելու և ծաւալումն արգիլելու համար։ Ասկէ առաջ Էրզրումէ ղրկուած բժիշկները փութով Վան պիտի երթան։

ՁԻՂԻԾ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ. — Լազիստան գաւառին (Տրապիզոն) Խոփէ գաւառակին Գայմագամ Շագըրզատէ Մէհմէտ պէյ, Բարձրագոյն հրամանաւ, դատաստանի ենթարկուեցաւ իր օրինազանց ընթացքին պատճառաւ։

— Նոյնպէս Խօրասանի Գայմագամ Ապտ—իւլ Հալիմ էֆ., իր պաշտօնին պարտականութիւնները չարաչար գործածելուն պատճառաւ, Բարձրագոյն հրամանաւ, պիտի դատուի Պետական Խորհուրդին առջև։

ՏԵՂԱԿԱՆ ԳԱՐԵՋՈՒՐԵՐԸ. — Օսմ. երկիրներու մէջ չինուած գարեջուրերու տուրքերուն գանձման եղանակին նկատմամբ տրուած որոշումներուն համաձայն Հանրային Պարտուց Վարչութեան կողմէ յատուկ պաշտօնեաներ պիտի գանձեն գարեջուրի տուրքը, գործարաններէն դուրս հանուած շիշերուն և տակառներուն վրայ մասնաւոր «պանտըռօլ» մը փակցնելով, որ շիշին կամ տակառին պարունակած գարեջուրին քանակութիւնը ցոյց պիտի տայ։ Հանրային Պարտուց Վարչութեան պաշտօնատարներն այսուհետեւ պիտի հսկեն գարեջուրերու չինութեան վրայ, և նոյն Վարչութեան քննիչներն ալ իրաւունք պիտի ունենան գարեջրատուններ քննելու։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԹՂԹԱԲԵՐԸ. — Սերպիական սահմանագլխին վրայ ծեծաքանակ ձիւն տեղացած ըլլալով, արեւելեան ճեպընթաց կառախումբը սովորական ժամանակէն 8 ժամ ուշ, այն է երէկ գիշեր ժամ 2ին հասաւ։ Նոյնպէս Սելանիկի կողմը տեղացած յորդ ձիւնն արգելք եղած է Սելանիկի թղթաբեր կառախումբին ժամանակին մեկնելուն, որով սովորական ժամանակէն 16 ժամ ուշ, այն է՝ գիշերուան ժամ 7ին հասաւ Սիրքէճիի կայարանը։

ՀՐԴԵՀ.—Երէկ գիշեր ժամ 2½ին հրդեհ ծագեցաւ Այվան—Սարայի դուրսը, Եավուզ պողոտային վրայ, փայտաշէն տանէ մը, և անմիջական օգնութեանց հակառակ ծաւալելով, չորս փայտաշէն տուներ հրոյ ճարակ եղան որք ապահովագրուած չէին։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ յունաց Պատրիարքարանի պարտքերը վճարելու համար, Աթէնքի մէջ բացուած հանգանակութիւնը 180,000 դրախմի և Եգիպտոսի մէջ կատարուած հանգանակութիւնն ալ 200,000 դրախմի արտադրած են։ Սոյն երկու գումարներն Երուսաղէմի Պատրիարքին պիտի ղրկուին։

ՇԱՔԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. — Լէվանդ Հէրալտ, չաքարագործութեան նուիրուած յօդուածի մը մէջ, խորհուրդ կուտայ որ մեր դրամատէրները Թուրքիոյ մէջ չաքարի գործարաններ հաստատեն, որմէ թէ՛ երկիրն և թէ՛ իրենք մեծապէս պիտի օգտուին։ Այս գործարաններուն չնորհիւ, ճակնդեղի և չաքարեղէգի մշակութիւնը մեծ զարկ պիտի ստանայ, և աշխատաւորութիւնն ալ պիտի օգտուի ճակնդեղի կոչտոնէն, որ չոր խոտին հետ խառնուելով, օգտակար սնունդ մը պիտի ըլլայ։ Լէվանդ երկարօրէն կ'խօսի չաքարին օգտակարութեան վրայ, առողջապահական տեսակէտով, իրողութիւն մը որ ամէնուն ծանօթ է։

ԱՐԿԱԾ.—Սիրքէճիի կայարանին բեռնակիրներէն մին, Հասան անուն, 30 տարեկան, երէկ Սիրքէճիի թրէնէյի մթերանոցէն մավունա մը բեռ կրած պահուն, երբ երկաթուղւոյ գծին վրայէն կ'անցնէր, չարժում կատարող չոգեկառքի մը և վակոնի միջեւ մնալով, գլուխը ջախջախուեցաւ և մահը վայրկենական եղաւ։

ԽՍՏԱՇՈՒՆՉ ՁՄԵՌԸ.— Զաթալճայի գաւառակին ամէն կողմը խստաշունչ ձմեռ մը կ'տիրէ, և տարապայման ցուրտ կ'ընէ, այնպէս որ կարգ մը գիւղերու բնակիչները չեն կրնար վառելիք և ուտելիք ճարել։ Բարձրագոյն հրամանաւ, Զաթալճայի կառավարիչն սկսաւ ածուխ, փայտ և ուտեստ բաշխել կարօտ գիւղացիներուն։

—Էնկիւրիի, Էրզրումի և Գոնիայի նահանգներուն մէջ ձիւն իր ամբողջ խստութիւնն ի գործ կ'դնէ, որով Թղթատարական երթեւեկութիւնք դժուարութեանց կ'բախին։ Ձեռնհաս պաշտօնարանն հրաման ղրկեց, հարկ եղած միջոցները տնօրինել, թղթատարական յապաղումներուն առաջքն առնելու համար։

ԲՆԻԿ ՑՈՐԵՆՆԵՐԸ. — Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակը, Անատոլուի ցորեններուն ի Պոլիս առաքումը դիւրացնելու նպատակաւ ձեռք առնելիք կարեւոր միջոցներուն վրայ Պոլսոյ ցորենի մեծ վաճառականներուն հետ կարծեաց փոխանակութիւն մը կատարելով, արդիւնքը տեղեկագրած էր Առեւտրական Նախարարութեան։ Այս տեղեկագիր յանձնուեցաւ Երկրագործական Նախարարութեան նկատառման։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ գործողութեանց նկատմամբ Թաղերու Իմամներուն և Մուխթարներուն կողմէ տրուելիք ինքնութեան թուղթերը որ Համիտիյէ Հիճազի երկաթուղւոյ ի նպաստ դրոշմներ պէտք է կրե՞ն թէ ոչ։ Այս մասին, Մարդահամարի վարչութեան կողմէ հարցում եղած է Համիտիյէ Հիճազի երկաթուղւոյ Ելմտական Վարչութեան։

ԹՈՓՓԱՐՈՒԻ բնակիչներէն ոսկերիչ Մագսուտ և լուսիկ Գրիգոր էֆ.ներու դէմ չէնչըէր Ցովհաննէսի կողմէ բացուած լեզուագարութեան դատը Վերաքննիչ Ատեանի պատժական ճիւղին առջև տեսնուելով, Ցովհաննէսի իրաւունք չունենալն հաստատուեցաւ։ Գրիգոր էֆ. անպարտ արձակուեցաւ, և Մագսուտ էֆ. 1 ոսկի տուգանքի դատապարտուեցաւ։ ԻՐԱՁԵԿ

ՔՐՈՆԻԿ ՀԱՅ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Տփղիսէն Դեկտ. 14 Բիւրոյ կ'գրեն Դպ.

«Կ'իմանանք թէ Ն. Ս. Օծութիւնն Ընդհանրական Հայրապետը կալուածական խնդրոյն վրայ այս օրերս դարձեալ դիմում պիտի ընէ ներքին գործոց նախարարին, խնդրելով վերադարձուիլը։

«Ն. Ս. Օծութիւնն իր տկարութենէն տակաւին չէ ապաքինած։ Անկողնէն չէ ելած։ Բաւական լաւ է. բայց մարմինը խիստ թոյլ է։»

Կեդր. Վարչութիւնն իր նիստերը դադրեցուց յառաջիկայ տօնական օրերուն պատճառաւ։

– Իզմիրի նախորդ Պատր. Փոխանորդ Տ. Դանիէլ Ծ. Վրդ. Ցակոբեան Էտիրնէ գացեր է, ուր յառաջիկայ տօնական օրերուն պիտի քարոզէ, ժողովրդեան բաղձանաց համեմատ։

— Կրօն. Ժողովոյ որոշմամբ Տ. Սէթեան Ա. քահանայէ ու Տէր Ներսէսեան և Ասատեան էֆէնտիներէ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ քննելու համար Արթին Միւթէվէլլեանի և կնոջն Էօժէնիի ամուսնական խնդիրը։ Ցանձնաժողովն երէկ ի նիստ գումարուեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանն և հաստատեց Դատաստ. Խորհրդոյ վճիռը, այն է՝ Արթին Միւթէվէլլեան պէտք է վերադարձնէ իր կնոջ, զաւակն ու գոհարեղէնները։

—Նպաստից յանձնաժողովն երէկ ի նիստ գումարուեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանը նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր և զբաղեցաւ նամակներու կարգադրութեամբ և նպաստից վերաբերեալ խնդիրներու տնօրինութեամբ։

—Սեբաստիոյ Մայր Եկեղեցին մէջ Դեկտ. 5ին մասնաւոր Ս. Պատարագ և հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեր է ի յիշատակ Գահիրէի մէջ գտնուող Որբախնամ մարմնոյն ննջեցեալներուն հոգւոյն։ Որբանոցի սաները մասնակցեր են արարողութեանց։ Տ. Սահակ Վրդ. Օտապաշեան քարոզ մը խօսելով, գովասեր է Որբախնամ մարմնոյն բարեսիրական նպատակն ու կրթանուէր ջանքերը։ Այս Որբախնամ մարմինը, Սեբաստացի բարեսէր ազգայիններէ կազմուած է, որք ինքնաբերաբար կ'նպաստեն իրենց ծննդավայրի որբանոց—վարժարանին։

—Տրապիզոնի նորընտիր առաջնորդ Տ. Ներսէս եպիսկ. Ասլանեանի ճամբու ծախքը ղրկած է Գաւառ. Վարչութիւնը. հետեւապէս Ն. Սրբազնութիւնն զալ չաբթու կ'մեկնի իր պաշտօնատեղին։

— Սեբաստիոյէն կ'գրեն Նոյմ. 30 Բիւրոյ.—«Ամսոյս 18ին քաղաքիս մէջ սարսափելի ոճիր գործուեց։ Օրը ցերեկով իր սեփական տանը խեղդամահ արին Ցովակիմ Ղրզզեանին, նրա այրի հարսին և ռուս խոհարարուհուն։ Ցանցագործները դեռ չեն գտնված։ Այդ դէպքը մեծ յուզում պատճառեց տեղական հասարակութեանը, մանաւանդ Հայերին։ Ց. Ղրզզեան 67 տարեկան ծերունի էր, վաղուց դադարել էր գործով պարապելուց։ Ապրում էր բոլորովին կղզիացած։ Ոմանց համար նա ժլատ էր, ոմանց համար բարեգործ։ Ժլատ էր, որովհետեւ շատ բաներում իրան զրկում էր և անտեղի մերժում էր խնդրողներին։ Բարեգործ էր, որովհետեւ շատ դէպքերում բաւական խոշոր նուիրաբերութիւններ է արել, նոյն իսկ Աստրախանի սեմինարիայի նոր շէնքի համար և ի միջի այլոց՝ երկու որդեգիր էր պահում, մէկը տեղիս ռէալական դպրոցում և միւսը Կազանի տեխնիքական դպրոցում։ Բացի դրանից՝ շատերիս յայտնի էր նրա խոշոր կտակը, որով հանգուցեալը միմիայն 50,000 ր. կտակել էր Աստրախանի ազգային սեմինարիային և դարձեալ տասնեակ հազարներ յատկացրել էր այլ և այլ նպատակների, բայց տարաբախտաբար այսօր այդ նշանաւոր կտակը չկայ, անյայտացել է։ Զարագործները հանգուցեալի բոլոր թղթերի, խաղատոմսերի սերիաների հետ տարել են և այդ համբաւաւոր կտակը, այնպէս որ կտակի պաշտօնական կերպով հաստատած լինելը անյայտ է մնում։ Այդ բանը շատերին առիթ է տալիս կարծելու որ գողութիւնը կատարված է երկու նպատակով—դրամ կողոպտելու, ոմանք էլ բացատրում են վաճառականական նըպատակով, որովհետեւ տարված են բաւական արժէքաւոր մուրհակներ։

«Հանգուցեալը մտադիր էր նաեւ Աստրախանում արհեստագիտական դպրոց բանալ, մինչեւ անգամ այդ առիթով գրել էր Թիֆլիս և պատասխանի էր սպասում, բայց այդ բոլորը օդը ցնդեց և մօտ 200,000 րբլ. գումարը հասարակական սեփականութիւն դառնալուց դուրս մնաց։

«Այսպիսի սոսկալի երեւոյթները մի առեւորդ անգամ դարձեալ մեզ համոզում են, որ մեր կրեսոսները ոչ իրանք են ուտում և ոչ ուրիշի բախտաւորութեանը նպաստում։ Բաց ի դրանից, այդպիսիները կամք չունեն սեփական տասնեակ հազարները իրանց ձեռքով և ցանկութեամբ օգտակար կերպով տնօրինելու, հասարակութիւնից ստացածը հասարակական պէտքերին ծառայեցնելու։ Դրանք մինչեւ մահ ծռում են գրաւիչ մետաղից բաժանվել, որդէն դրանց հոգին է բաժանվում մարմնից և իրանք էլ անպատիւ, անյիշատակ հեռանում են աշխարհից։ Օրինակ, հէնց այդ անհատը, եթէ դա խելացի վարված լինէր, մեծանուն բարեգործի անուն կ'վաստակէր, գուցէ և բարերարների չարքում դասվէր. բայց ներկայ դէպքում՝ թաղուեցաւ բոլորովին անշուք. համարեա ոչ ոք չէր շրջապատում նրա դագաղը։

«Թո՛ղ այս տխուր դէպքը համոզիչ փաստ լինի մեր հարուստների համար, որ իմաստութիւնը փող դիզելու մէջ չէ, այլ դիզածը իմաստուն կերպով գործադրելու մէջն է։ Արժէ՞ն ա՛յն հարուստ թո՛ղ խելացի կերպով կարգադրէ իր ունեցածը. թո՛ղ ծառայեցնէ հասարակական հասարակ պէտքերին։ Զարմանալի է մեր մարդոց գաղափարը. – չուրջը հազարաւոր աղքատներ, արտասուք և սպասում է որ ինքը մեռնի, որպէս զի կտակատարները իր ցանկութիւնները կատարեն։ Այն ինչ դրանք տեղնուտեղը կարող էին օգնութեան համնիլ, կենդանի մասնակցութիւն ցոյց տալ, իրենց ձեռքով մաշող կուրծը թեթեւացնել, և կարեկից վերաբերմունքով բազմաթիւ զոհեր անկումից ազատել։ Բայց մեր բարերարները և հոգու համար կտակներով հանապարհ հարթել ցանկացողները այդ գաղափարով չեն առաջնորդվում. Նրանք ներկայի հետ հաչիւ ունենալու ցանկութիւն չունեն, նրանք դիտմամբ աչքերը խփում են ժամանակակից մեծ կարիքների առաջ և դրանով կարծես կարիքաւորին, սովածին ասում են —դեռ դու գնա՛, քաղցից մեռի՛ր, իսկ յետոյ մեր կտակի համաձայն քեզ հաց կ'տան— իսկ և իսկ ճաչից յետ մնաննե։ Այդպիսի վարմունքը մեր հարուստների և կտակողների կողմից միանգամայն ծաղր է աղքատների հասցէին և արհամարհանք դէպ ի ժամանակակից պահանջները։ Եւ այնուհետեւ, ոսկու Պարոննե՛ր, մի զարմանաք, որ ձեր ոսկու դէզերն ու կտակները փոխանակ ձեր հոգիները փրկելու, ձեր գլխին դառն պատուհաս են դառնում։»

Փ. ++ն. Մկրտումեանց

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐ

ԱՆԿՈՒՄ ԲՈՐԴ ԱՐԹՈՒՐԻ

ԶՕՐ. ՇԴԷՕՍԷԼ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԵՂԱԾ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՉԻՖՈՒ, 3.— Բորդ Արթուրի նաւահանգիստը գտնուող Րէթվիզան, Բոլթավա եւ Բալլատա մարտանաւերն այրելու վրայ են։ Միջօրէէն ետքը, Ռուսերն օդն հանեցին Սէվաստոփոլ զրահաւորը։

ԹՕՔԻՕ, Ցնվ. 3.— Ռուդէր կ'ծանուցանէ.—«Ճարոնցի եւ ռուս պատուիրակներն երէկ իրիկուն ժամ 9.45ին ստորագրեցին Բորդ Արթուրի անձնատուութեան պայմանագիրը»։

ՊԱՐԱՆՈՎԻՉԻ (Մինսք), 3. — Զարն հոս համնելով, ուղէ-ոանցուց Մ. Արեւելք մեկնող զօրքերը, եւ ապա մեկնեցաւ ամբոխին խանդավառ ցոյցերուն մէջ։

ՊԵՐԼԻՆ, 3.—Բեդերսպուրկէ կ'հեռագրուի Պերլինէր Դակէպլադի թէ Ներքին գործոց նախարար իշխան Սվիադօբոլք Միրսքի, Զարին Բեդերսպուրկէ մեկնելէ առաջ, հրաժարական տուեր է։

ՊՈՒՔՐԷՇ. — Թագաւորն այսօր Մ. Ստուրձայի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը, բայց Մ. Ստուրձա չընդունեց։ Կ'կարծուի սակայն թէ Մ. Քանդաքիւզէն պիտի ձեռնարկէ Պահպանողական դահլիճ մը կազմել։

ԾԱՆ. ԴՈՐԾ. –Վերոգրեալ հեռագրերը գիշերն հասան մեզ։ Այս առաւօտուան հեռագրերը չենք ստացած, կէս գիշերէն վերջ հեռագրաթելին խզման պատճառաւ։

ՎԻԷՆՆԱ, Ցնվ. 3.—Բորդ Արթուրի անձնատուութեան սարսափ լուրն անհագին յուզում կ'պատճառէ հոս, մանաւանդ որ համոզում կար թէ դիմադրութիւնն աւելի երկար պիտի տեւէր, թէեւ յայտնի էր թէ Զօր. Շդէօսէլ այլեւս իրապէս չէր կրնար դիմադրել։ Զօրավարին նամակը, որ անձնատուութիւն կ'առաջարկէր, իրիկուան ժամ 9ին հասաւ ճարոնական բանակին Զօր. Նօկիի ձեռքը։ Թշնամութիւններն իսկոյն դադրեցան, եւ պատուիրակ մը որոշուեցաւ անձնատուութեան պայմաններն որոշելու համար։ Զօր. Նօկի իսկոյն հեռագրեց Միքատոյին, որ անմիջապէս պատասխանեց, իր բովանդակ հիացումը յայտնելով Զօր. Շդէօսէլի համար, եւ հրաման ընելով որ ամէն զինուորական պատիւ ընծայուի ռուս զօրաւորին եւ բոլոր քաջարի պահակազօրքերուն, ամէնէն պատուաբեր պայմանները շնորհելով անոնց։ Ուստի Զօր. Շդէօսէլ եւ իր զօրքերը լիակատար ազատութիւն ունին իրենց ուզած տեղն երթալու, պատուոյ խօսք տալով որ այլ եւս պիտի չկռուին Ճարոնցիներուն դէմ, ներկայ պատերազմի միջոցին։ Բորդ Արթուրի պաշտօնական յանձնումը դեռ տեղի չէ ունեցած, բայց Ճարոնցիք կ'յուսան քաղաք մտնել վաղը (այսօր)։ Զօր. Նօկիի տեղեկագրին նայելով, Ռուսերն երէկ օդն հաներ են երկու բերդ, և նաւահանգստին մէջ գտնուած գրեթէ բոլոր նաւերը փճացուցած են։ Երկու թորփիլանաւ նաւահանգստէն մեկնած են, բայց չի գիտցուիր թէ ո՛ւր կ'գտնուին։

ԲԵԴԵՐՍՊՈՒՐԿ, 3.—Կոմս Մուրավիէվ Հռոմի դեսպան անուանուեցաւ պաշտօնապէս։

ՆԱՍԻՕՆԱԼԻ ԵՒ ՖՈՌՆԻԷԻ

ՎԻԷՆՆԱ, Ցնվ. 3. —Թօքիոյէ կ'հեռագրուի թէ Բորդ Արթուրի անձնատուութեան պայմանագիրն երէկ իրիկուն, Ցնվ. 2, ժամ 8½ին ստորագրուած է Զօր. Շդէօսէլի և ճարոնցի մասնաւոր պատուիրակին կողմէ։

— 3.—Թօքիոյէ կ'հեռագրուի Վօլֆ Գործակալութեան թէ բերդաքաղաքն անձնատու ըլլալու պահուն, այլ եւս 4000 պատերազմիկ միայն ունէր, և ասոր խառնէն 18 հազար վիրաւոր կային Բորդ Արթուրի մէջ։ Ասկէց զատ, ճարոնական բանակին հրամատարն իմացած է թէ բերդաքաղաքին ռազմամթերքները գրեթէ բոլորովին սպառած էին։ Կ'կարծուի թէ Ճարոնցիք թոյլ պիտի տան որ Բորդ Արթուրի պահապան զօրքերը կարգաւ անցնին ճարոնական բանակին առջեւէն, իրենց դրօշները պարզած, և բերդաքաղաքէն դուրս ելնեն իրենց ուզած կողմն երթալու համար, եւ Ճարոնցիք խոստում միայն պիտի պահանջեն անոնցմէ, այլ եւս մասնակցելու համար պատերազմին։

ԼՈՆՏՈՆ, 3.—Թօքիոյէ կ'հեռագրուի «Սէնդրըլ Նիւզ»ի թէ Ռուսերը, անձնատուր ըլլալէ առաջ, հետեւեալ կերպով քանդած են նաւահանգստին մէջ գտնուող իրենց մարտանաւերը։ Կրակի տուին Րէթվիզան, Բոլթավա և Բալլատա առաջնակարգ զրահաւորները, որք բոլորովին այրեցան։ Իսկ Սեվաստոփոլն ալ ուժանակով օդն հանեցին։

—3.— Չիֆուէ կ'հեռագրուի «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թէ Բորդ Արթուրի անձնատուութեան հետեւանօք, Վլատիվոստոքի ամրութիւնները մեծ փութով կ'զօրացուին և մեծաքանակ պաշար կ'ղրկուի Վլատիվոստոք, երկարատեւ պաշարման մը տոկալու համար։

ԲԱՐԻԶ, 3.— Հավասի Գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ Պալթիկի նաւատորմին երթալիք տեղը մինչ տարակուսելի կ'մնայ և բացարձակապէս չի գիտցուիր թէ ո՛ւր պիտի ըլլայ իր յենակէտը, երբ Մ. Արեւելք հասնի։

ԲԱՐԻԶ, 3.— Թան կ'ըսէ թէ Ռուսիոյ և Ճարոնի միջեւ հաշտութեան պայմանագրի մը կնքման հաւանականութիւնք Ֆրանսայի դիւանագիտական չրջանակներուն մէջ ջերմ խորհրդակցութեանց նիւթ եղած են։

ԼՈՆՏՈՆ, 3.— Քանի մը անգլիական թերթեր միեւնոյն տեղեկութիւնը կուտան ըսելով թէ Անգլիոյ դիւանագիտական չրջանակները նպաստաւոր են հաշտութեան գաղափարին։

ԼՈՆՏՈՆ. Ցնվ. 3. —Մուգտէնէ կ'հեռագրուի «Սէնդրըլ Նիւզ»ի թէ Մանչուրիոյ ռուսական բանակին արեւելեան թեւը բուռն յարձակողականի մը սկսած է ճարոնական դիրքերուն դէմ, և ձախ թեւն ալ մեծ օգնութիւններ ստացած է։ Գ. զօրաբանակէն երկու զօրագունդ ճարոնական դիրքերը խզելով, Բադիարունցայէ 12 վերստ հեռու ճարոնական մեծ ջոկատի մը վրայ յարձակեր և մեծ վնասներ պատճառեր է անոր։ Ճարոնցիք իրենց կեդրոնէն օգնութիւն ստանալով, հոն մղեր են Ռուսերը, որք վերջ տուեր են իրենց յարձակողականին։ Երկուստեք կորուստները մեծ են։

ԲԱՐԻԶ, 3.—«Աղանտարտ»ի Թօքիոյի թղթակիցը կ'հեռագրէ թէ Բորդ Արթուրի անձնատուութեան նկատմամբ, Զօր. Շդէօսէլի հետ կնքուած պայմանագիրը պաշտօնապէս հաղորդուեր է Միքատոյին։ «Ռուսերուն դրած պայմաններն էին.— Ռուս պահապան զօրքերն իրենց զէնքերն ու իրեղէնները պահելու պայմանաւ անձնատուր ըլլան և զինուորական ամէն պատիւներ ընծայուին իրենց. Բորդ Արթուրէ մեկնող զօրքերը կարենան արդի պատերազմին մասնակցիլ ուրիշ տեղեր. վիրաւորները Ճարոնցիներուն հոգածութեան թողուին. վիրաւորներն երբոր ուղեն, ազատ թողուին։ Կիներն ու տղաքները Ճարոնի զինուորական հսկողութեան ներքև չէզոք տէրութեան մը երկիրը տարուին։ Ամրութիւնները, բերդերը, թնդանօթները, ռազմամթերքները ճարոնական բանակին հրամատարութեան յանձնուին։ Միջազգային օրէնքին դէմ բացառութիւն ըլլալով, Բորդ Արթուրի պահապան զօրքը կ'խնդրէ որ դրօշները մէկտեղ տանի։»

ՊԵՐԼԻՆ, 3.—Բեդերսպուրկէ կ'հեռագրուի թէ Պալթիկի նաւատորմին նաւերը Մատակասկարի Մայօ՞կա նաւահանգստին մէջ պիտի միանան։

ՊԵՐԼԻՆ. — Բորդ Արթուրի անձնատուութեան լուրը մեծ յուզում պատճառեց Գերմանիոյ մէջ։

ԼՈՆՏՈՆ. — Անգլիական թերթերն հաշտութեան վրայ խօսելով, կ'ըսեն թէ բարեկամական միջամտութեան մը ճիչդ յարմար ժամանակն է։

ԲԵԴԵՐՍՊՈՒՐԿ. — Զօր. Շդէօսէլ հեռագրեց Զարին թէ Զօր. Քոնդրատէնքօ մեռած է։

ՕՍՄ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՈՒՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԴ. — Օսմ. Հանր. Պարտուց Խորհրդոյ Ընդհ. Տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ սիկառի թուղթի վաճառականութեան համար կազմուած Օսմ. Անանուն ընկերութեան 5 Օսմ. ոսկինոց 4400 արժեթղթերէն 1—4400 թիւ ունեցողներուն թէ նոյն արժէթղթերու դրոշմատուրքը վճարուած ըլլալով, միայն այդ արժէթղթերը պիտի ներկայացնեն Զկնարանի տեսչութեան դրոշմի դիւանը, ուր պիտի կատարուին դրոշմուելու կանոնական ձեւակերպութիւնները՝ առանց իրենց կողմէ ո եւ է ծախք ըլլալու։

ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

21/3 Ցունվ. 1905) 1320 3—1

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

Ղալաթիոյ Սակարանի կիսամեայ հաչուեյարդարութեան առժամանակեայ սակերն Թօնս. 40 ղրչ. ռէբոր Երկ. 17½ սանթիմ ռէբոր, հաչուեփակ Թօնս. 95 ղրչ. 25 փրչ. իսկ Երկ. 125,50 ֆրգ.։

ՓԱԿՈՒՄ		
Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	95 30
Ամէնէն բարձր գին	»	95 38½
Ամէնէն վար գին	»	95 24
Ռումէլիի Երկաթուղի	ֆր.	125 75
Ամէնէն բարձր գին	»	126 —
Ամէնէն վար գին	»	125 75
Թրանսվալ	»	108 —
ԲԱՑՈՒՄ, 22 Դեկտ.		
Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	95 32
» » ժամ 6ին		95 32
Ռումէլիի Երկաթուղի	ֆր.	125 75
» » ժամ 6ին		125 75
Հէյլէնիկ. պարգեւատոր Թուղթ	ֆր.	432 Գ.Կ.
» Նոր »	» Բ.Օ.Ո.	3 84
Ուէժիի բաժնեթուղթ	»	15 30
Եգիպտ. Կրէտի Ֆօնսիէ Ա.	ֆր.	293 —
» » Բ.	»	269 —
Քարափ Կ. Պոլսոյ	»	514 —
Անատոլուի երկթ. պրոթ.	»	523 —
» » բժնթ.	Ս. Ո.	12 60
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ.	Օ. Ո.	4 05
Թրամվէյ բաժնեթուղթ	ղրչ.	635 —
» ժուիսանս	»	210 —
» պարտաթուղթ	ֆր.	484 —
Տէրքոսի Ջուրի Ընկ.	»	248 —
Հելլենական 5% 1881	»	240 Գ.Կ.
Բաժնեթուղթ Լաւրիոնի	»	57 50
Թրանսվալ	»	107 —
Քարափ Իզմիրի	»	575 —
Գարասու		74 —
ՍԹԻԼԱՆՑ		
Օսմ. Միաց. 1 օրուան	Օ. Ո.	3 — —
» » 8 »	»	6 — —
Ռումէլիի Երկթղ.	ֆր.	1.50 —

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

	ՎԱՃԱՌՈՒՄ	ԳՆՈՒՄ
Լոնտոն 3 ամիս	111 03½	110 02½
» չէք	110 22½	110 02
Բարիզ 3 ամիս	22 65	22 85
» չէք	22 75	22 85
Պերլին մարք	18 44	18 54
Վիեննա քուրօն	21 70	31 80

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՈՑ

Անգլիական ոսկի	ղրչ.	109 37
20 ֆրանքնոց	»	87 17
20 մարքնոց	»	107 10
Բօլ Էմբէրիալ	»	89 30
Քրիմից	»	51 04
Մէճիտիյէ արծաթ	»	108 07
Պէչլիք	»	104 10
Նոր մէթալիք	»	102 —
Ռուպլ Թղթադրամ	»	8 60

Անթէ Ա. Անթրէասեան, Ղալաթիա.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, Ցնվր. 3		
Օսմանեան Միացեալ բաց.	Ա. Ո.	87 —
» » գոց.	»	87 —
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	13 63
Եգիպտական Միացեալ	»	105 —
Անգլ. Քոնսոլիտէ	»	88 87
Պուլկար. փոխառթ. 1888	»	97 12
» » Նոր 1892	»	97 12
Հելլենական Ռանդ 1881	»	39 25
» Մօնօբոլ	»	49 25
Փոխան. Բարիզի վրայ	»	25 33¾
Թրանսվալ	»	4 31
Ճարոնական 4%	»	77 50
Ռուսական		9) 50
Դրամազեղչ	»	3 —
ԲԱՐԻԶ, Ցնվր. 3		
Օսմանեան Միացեալ բաց.		88 55
» » գոց.		88 45
Ռումէլիի Երկաթուղի	ֆր.	128 75
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	593 —
Օսմ. Մաքս. Նոր փոխառ. 4%	»	475 —
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	355 —
Փոխառութիւն Գասապա	»	90 50
Պալիա Գարայտըն	»	421 —
Պանք տը Սալօնիք	»	180 —
Ֆրանս. Ռանդ 3%	»	98 02½
Քաէտի Լիոնէ	»	1166 —
Պանք տը Բառի	»	1282 —
Սպանիական արտաքին	»	90 95
Իտալական Ռանդ	»	105 50
Ռուսական		90 95
Թրանսվալ	»	110 50
Զէք Լոնտոնի վրայ	»	25 13½
Դրամազեղչ Ֆրանս. Պանքայի		3 —
ՎԻԷՆՆԱ, Ցնվր. 3		
Փոխան. Բարիզի վրայ	քուրօն	95 35
» Լոնտոնի վրայ	»	239 70
Ռումէլիի Երկաթուղի	»	132 25
Օսմ. Ռէժի	»	331 —
Դրամազեղչ		3 ½
ՊԵՐԼԻՆ, Ցնվր. 3		
Օսմ. Միացեալ		87 —
Անատոլուի Երկ. պարտաթ. մարք		103 50
» » բաժնթ. 60%	»	100 20
Ռուսական 4%	»	89 40
Ռումէլիի Երկաթուղի	»	130 75
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամս.	»	20 26½
Զկնարանի փոխառութիւն 1903		87 80
Դրամազեղչ		4 —

ՊՐՈՒՍՈՒՄԱԹ ԷՄԱՆԷԹԻՆՏԷՆ ԻԼԱՆ

Կէօրիւքճիւլէրին կէլէճէք 1321 սէնէսինտէ իսթիմալ իտէճէկի տէֆամիր վէ թէզաքիրի միւթէնէվվիանըն թապ վէ թէճլիտ իւճրէթլէրի մէվգըի միւնագասայա վազ օլունուպ, թարիխը իլանտէն իթիպարէն 20 կիւն սօնրա իհալէի էվվէլիյէսի վէ 3 կիւն միրուրինտէ տախի իհալէի գաթիէսի իճրա օլունաճաղընտան, թալիպ օլանլարըն չէրաիթինի անլամագ վէ նիւմունէլէրինի կէօրմէք անլայարագ միւնագասայա կիրիշմէք իւզրէ բէյ ագչէլէրինի իսթիխսապէն ճէմիյէթի րուսումիյէյէ միւրաճաաթ իյլէմէլէրի իլան օլունուր։

21 քանունը էվվէլ 320

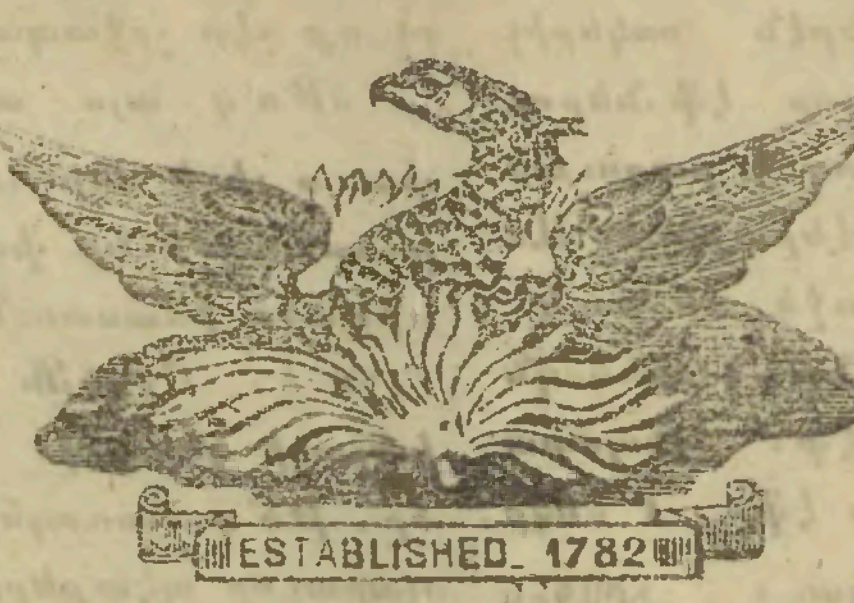
PHŒNIX ASSURANCE COMPANY LIMITED

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

ՖԻՆԻՔՍ

ՀԻՄՆԵԱԼ Ի ԼՈՆՏՈՆ ՅԱՄԻՆ 1782

ՖԻՆԻՔՍ, հինգ հարիւր տարիէ աւելի է որ կը գործէ, Անգլիոյ ամենահաստատուն եւ ամենամեծ ընկերութիւններէն մէկն է։ Դրամագլուխ եւ պահեստի գումարը 4,500,000 անգլ. ոսկի է։ ՖԻՆԻՔՍ Ընկերութեան ընդհանուր վճարած գումարն է 26,000,000 անգլ. ոսկի։ 50—42

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹ ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻ 1,500,000

ՖԻՆԻՔՍ Ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ ընդդէմ հրդեհի եւ կայծակի, շէնք, կարասիք եւ ապրանք յոյժ նպաստաւոր պայմանօք եւ մեծագոյն դիւրութեամբ, եւ ունի լիազօր իշխանութիւն կարգադրելու անմիջապէս իր ապահովագրեալ կրած վնասները։

Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Ընդհ. Գործակալ Կ. Պոլսոյ և գաւառաց.

Ղալաթիա, Պանք Օթոմանի վարի քովը Վիքթորիա Խան, գետնայարկ թիւ 1։

ՓՈԽ ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ Ի ՊՈԼԻՍ

ՌՈՒԲԷՆ ԱՐԻԿԵԱՆ Լիմոն պէյ խան թիւ 1 և 2 — ԺԻՎԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ Ֆրենգլեան խան

Քննիչ Ռիսքերու (Inspecteur des Risques) Ա. ԷՆՔՍԷՐՃԵԱՆ

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

ԱԶԴ. — Մաքսային 5% Օսմ. պարտաթուղթերու ստերկրուն կ'ծանուցուի թէ այդ պարտաթուղթերու պայմանաժամը 1899 Յունվարին աւարտած թիւ 25 կտրօններն եթէ մինչեւ Դեկտ. 31 (13 Յունվար 1905, չներկայացուին վճարուելու համար, չեղեալ պիտի նկատուին։ 6—5

***

ԱԶԴ. — 1896ի 5% Օսմ. պարտաթուղթերու ստերկրուն կ'ծանուցուի թէ այդ պարտաթուղթերուն պայմանաժամը 1899 Յունուարին աւարտած թիւ 5 կտրօններն եթէ մինչեւ Դեկտ. 31) Յունվար 13 1905 չներկայացուին վճարուելու համար, չեղեալ պիտի նկատուին։

6 - 5 — ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԱ ՊԱԼՈՒԱԶ

ՀԻՄՆԵԱԼ 1863 ԻՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ Ի ՊԱԼ (ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ)

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ 15,243,000 ՖՐ

ՎՃԱՐԵԱԼ ԳՈՒՄԱՐ 113,000,000 ՖՐ.

Այս ընկերութիւնն ապահովագրութիւններ կ'ընդունի հրդեհի, կայծի և շոգեկէզ կաթսաներու պայթման, անչարժ ստացուածքներու, և ամէն տեսակ կարասիքի և վաճառքի վրայ։

Ընկերութեան գրասենեակ

ԲԻԼԷՏԻ ԼԻՕՆԷ է Պոլսոյ

Ընդհանուր գործակալ է Պոլսոյ

ՔՐԻՍՏԻԱՆ ՑԵՐ.

Յոլիս Ալալեմճի խան, թիւ 16—18

100—41

☛ ՕԳՏԱԿԱՐ ԶԱՆՑԷ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Վ. Մ. ՀԻՒՍԻՒԵԱՆ

ԼՕԶԱՆԷՆ ՎԿԱՅԵԱԼ

Բերա, Մեծ փողոց 454, — Ռուսական հիւպատոսարանին կից։ Կ'ընդունի ամէն օր, կէս օրէն մինչեւ ժամ 11 (Ը. Թ.)։

Գշ. և Շբ. օրերն առաւօտէն.

Կ'կատարէ վիրաբուժական գործողութիւններ. — Կ'ստանձնէ արուեստական բոլոր աշխատութիւնները, ծոցերէն, ծոց-ին, ոսկիէ և ճեռայի վրայ։ 50—35

Վերջին կատարելագործութիւնք։

Vin Désiles

ՏԷԶԻԼԻ ԳԻՆԻ

ԱՄԷՆԷՆ ԶՕՐԱՒՈՐ ԴԵՂԸ

ԱՆԱՐԻՒՆՈՒԹԵԱՆ

ՋՂԱՅՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՊԱՔԻՆՄԱՆ

Կ'գտնուի բոլոր գլխաւոր դեղարաններուն մէջ։ 50—26

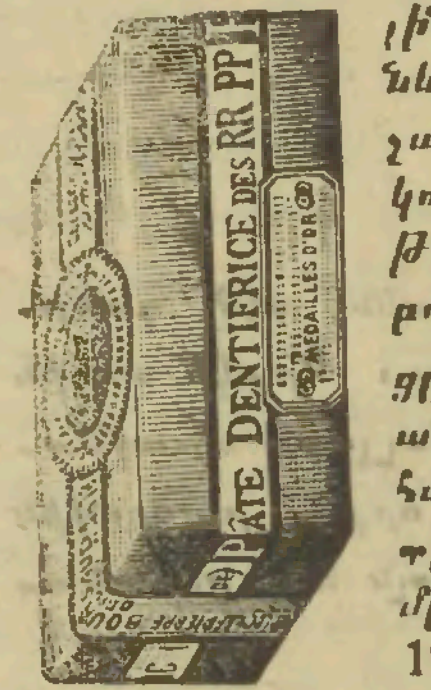
ՁԵՐՄԱԿ ԵՒ ԱՌՈՂՋ ԱԿՌԱՆԵՐ

Եթէ կ'ուզէք ազատ մնալ շատ մը հիւանդութիւններէ որոնք բերնի միջոցաւ կը փոխանցուին, եթէ կ'ուզէք ունենալ ճերմակ և առողջ ակռաներ, եթէ կ'ուզէք ապահովել ձեր բերնին, լինտերուն ու ակռաներուն առողջութիւնը, եթէ կ'ուզէք որ ձեր ակռաները չփտին ու փտել սկսածներն ալ բժշկուին, գործածեցէ՛ք

ՍՈՒԼԱՃԻ ՊԷՆԷՏԻՔԹԻՆ

ՕՇԱՐԱԿԸ, ՓՈՇԻՆ ԿԱՄ ԽՄՈՐԸ

որ Բասդէօրեան դրութեամբ պատրաստուած անուշահոտ և հականեխական է,

լինտերուն մէջի միքրոբները կ'ջնջէ, բերնին գարշահոտութիւնը կ'բուժէ, կոկորդին ու խռչափողին թարախային նիւթերն ու բորբոքումները կ'անհետացնէ։ Ամէնէն սաստիկ ակռայի ցաւն խսկոյն կը հանդարտի Սուլաճ Պէնէտիքթինի մէջ թրջուած կտոր մը բամբակով։ Բարիզի 1900ի Արուեստահանդէսին մէջ, ուր աշխարհի բոլոր ակռայի դեղերը ներկայացուած էին, Սուլաճի Պէնէտիքթեան հարց այս ակռայի դեղերն անմնան հռչակուեցան, և այս կարևոր Վարչութեան Տնօրէնն արուեստահանդէսին ժիւրիի անդամ անուանուելով, գերազանցապէս նուիրագործուեցաւ համբաւն այս արտադրութեան 26—2

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՁԷԹԻ ԵՒ ՕՃԱՌԻ

Ժ. Տ. ԲԱՐՍԱՄԵԱՆՅԱԿԵՍ

Բէլչի - Մէյէրդ խան թիւ 60

Մասնաճիւղ. — Գալաթիա, Մէսճիտջի Հաճիսէլ, Ամբիլուք Չէշմէ...

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Այս վաճառատան մէջ մեծաքանակ և փոքրաքանակ կ'ծախուին ձիթապտուղ և ձէթեր ու օճառներ։ —

Ապրանքներուն բնիկ մաքրութեան համար վաճառատան հաստատութիւնը կ'երաշխաւորէ 100 դահեկանէ վեր։ — Այն ապրանքները, որոնց գոհ չեն մնար գնողները, ետ կ'առնուին փոխարժէքը վճարուելով։ —

Գիները վերջին են և անփոփոխ

Առաջնակարգ ձէթ	օխան	6½ ղրշ.
Նմանապէս լաւ տեսակէ	»	6 »
Վարկելու ձէթ	»	5½ » և 5

Առաջնակարգ օճառ ...... համար $3^3/_4$ ղրշ.

Նմանապէս լաւ օճառ $3^1/_4$ օխան։

Մասնաւոր ձեղչ եկեղեցիներու, դպրոցներու, հիւանդանոցներու և ուրիշ մարդասիրական հաստատութեանց համար։ — Վաճառատանս կազմակերպութիւնն ... յաճախորդներուն մեծ դիւրութիւններ կ'ստանձնէ ... և օճառի համար, ... — Տանիքներու. — Հարիւր ... պահուի ... այն ... որ ... վաճառատան կազմէ ... բնորոշ ... ապրանքներ ... մէջ ...

Միակ ... ըլլալով վաճառատան ... Գատըգիւղի մասնաճիւղն օճառ չի ծախեր։ 50—48

ՊԱՅՄԱՆՔ "ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ,,Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ		6 ՄԷՃ.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	»	3 »
ԵՌԱՄՍԵԱՅ	»	1½ »
ՁԵՌՔԷ ԳՆՈՂՆԵՐՈՒՆ		30 ՓՐ.
ԱՄՍԱԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԲՈՍԴ—ԼՕՔԱԼՈՎ		12 ՂՏ.
ՏԱՐԵԿԱՆ	» »	7 ՄԷՃ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ		36 ՖՐ.
» ՎԵՑԱՄՍ. 18. ԵՌԱՄՍ.		9 »
» ՏԱՐԵԿԱՆ ԶԱՏ ԹՈՒՂԹՈՎ		
և ամենօրեայ ծրարով		40 »

Անգլ. ոսկին 119 ղրշ. — 20 ֆր. Նաբ. 94½. — Փէնճը 55 ղրշ. էն մած կ'ան առնուիլ։

Նոյն գումար կ. Պոլսոյ և Գաւառի համար

ԱՆԽՏԻՐ։ ՄԻՑԹ ԿԱՆՈՆԻՆ

Նամակի փուլ կ'ընդունինք 20 հատ 1 ղրշ. նոյն բոսդայի փուլը 20 ղրշ. ի հաշիւով, և ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՈՎ։

Հասցէի փոփոխման համար անհրաժեշտ է ղրկել երկու ղրշ., նամակի փուլով։

Բոսդայի ծախքը մեր վրայ է, Բոսդլօքալէն զատ։ Իսկ դրամին առաքման ծախքն և ամէոյի տարբերութիւնն առաքողին վրայ են։

Չէքերուն և Փօստ'' գրերուն վրայ, պէտք է որ առաքողը ինք փակցուցած ըլլայ 20 փարայի օրինական դրոշմը։

Նմանապէս, մայրաքաղաքէն կամ գաւառէն ղրկուած Ազդերը պէտք է դրոշմուած ըլլան ըստ օրինի։ Եկեղեցական ու բարեգործական Միութիւնները զերծ են դրոշմի տուրքէն։

Պոլսոյ և գաւառի մէջ, ո՛ւր վճարումները միայն վաւերական են որք կ'ըլլան ի փոխարէն Տպարանին պաշտօնական թղթին՝ առորագրուած Տնօրէնէն, ու կրնքուած Լրագրին սեփական կնիքովը։

Պակաս թերթ կ'ղրկուի անոնց որ վերջագրեալներ ... սակով հաշուած ըլլան իրենց ղրկած դրամը։

Բաժանորդ գրուելու և դրամը ղրկելու ամէնէն դիւրին կերպն է՝ մանտա—բոսդ մը առնել, որուն բոլոր ծախքն է 20 փարա մինչեւ 100 ղրշ.։ Նամակ գրելու պէտք չկայ։ Բաւ է մանտա—բոսդին կտրօնին ետևն նշանակել բաժանորդին անունը, հասցէն, թուականն ու գումարը։ Դրամը մեզ կը հասնի, և թերթը կ'ղրկուի, անվրէպ։

Ապառիկ յանձնարարութիւնք ՉԵՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻՐ։ Չնորոգուած բաժանորդութիւնք ՕՐՆ ՕՐԻՆ կ'դադրին։

Հին թիւերը սովորական գնով չեն ծախուիր։

Ձապուած ձեռագիրներն ետ չեն տրուիր։

COMPAGNIE ROSSIA ST PETERSBOURG

ՌՈՍԻԱ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

1881 Մարտ 20ի հաստ. Կայսերական արտօնեալ

Ընկերութեան կեդրոնատեղին Պետերբուրգ

Ընկերութեան ապարանքը, Մեծ Մորսքայա 37

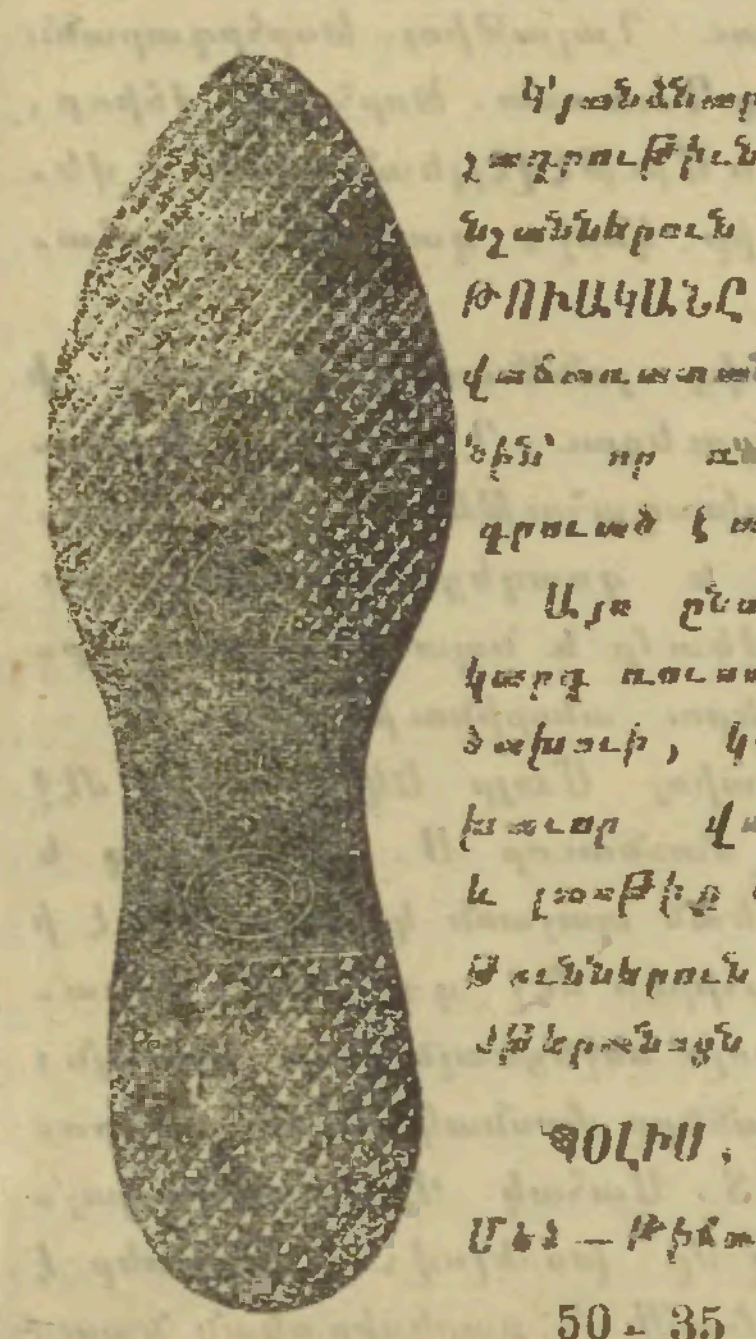
Դրամագլուխ ամբողջովին վճարեալ	10,666,667 ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար աւելի քան	142,585,000 »
1903ի հասոյթք	56,585,000 »
1881էն ի վեր Ընկերութիւնը իր ապահովագրեալներուն վճարած է	314 768,000 »

Ընկերութիւնը շատ նպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ հրդեհի, փոխադրութեանց վտանգներու, ամէն տեսակ արկածներու դէմ և կեանքի վրայ։ Նաև ճամբորդութեանց արկածներու դէմ ցկեանս թոշակի ապահովագրութիւն, երկաթուղիով և շոգենաւով ճամբորդութեանց արկածներու և պաշտօնեաներուն կատարելու դէմ են։ Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ազարեան խան, Վոյվոտա փողոց, Ղալաթիա։

Տնօրէն Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին Ա. ՀԻՒՐՄԻՒԶ

50—7

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՆԽԱՐԴԱՒ ԼԱՍԹԻՔՆԵՐ "ԲՐՕՎՈՏՆԻՔ,,

Կ'յանձնարարուի ամէնուն որպէս ամենաղէկ ու չագործութիւն ընել չուզողի ... ու նշաններուն, և մանաւանդ 1888 ԹՈՒԱԿԱՆԸ կրող ԱՍՏՂԱՆԻՇԻՆ, և վաճառատան «ԲՐՕՎՈՏՆԻՔ» անունին՝ որ անոնց ներքին կողմին գրուած է անոր մէջը։

Այս ընտիր և առաջնակարգ ռուսական լասթիքը կը ծախուի, կօշիկի ամէ՛ն գլխաւոր վաճառատուններուն և լասթիքի ծախող բոլոր խանութներուն մէջ։ Ու բաւէ պէտք ծանօթ է։

ՊՈԼԻՍ, ԷՆՏ. ՔԻՕԼԼԷ

Մեծ—Թիճարէթ խան թիւ 4

50 - 35

ПРОВОДНИКЪ 1888

ТОВ. РУСО-ФРАНЦ. ЗАВОД. С.П.Т. "ПРОВОДНИКЪ" РИГА

RUSS.-FRENCH IND. RUBBER WORKS

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ 1905 ԹՈՒԻՆ

Ընդարձակ՝ 320 էջ, 3 ղրշ., դարձ՝ 38 էջ, ... 1 ղրշ.։

Բովանդակութիւն. — Հայոց ընդհանրական Հայրապետին օրհնութեան Կոնդակը. Գիտակի, Տքդ. Համլինի, Տքդ. Րիկսի և Գեր. Թ. Պօյաճեանի լուսանկարները, 10 մրցանակաւոր խնդիրներ, բարոյական, առողջական, ընտանեկան, բժշկական, գիտական, պատմական, երկրագործական, վիճակագրական և կենսագրական թարմ ու օգտաշատ նօթեր, հարցման, գործի մարդոց բաժին, զուարճալիք, չերամաբուծական քերական, առանին հիւանդապահութիւն են. են. են.։

Կ'ծախուի ամէն առաջնակարգ գրավաճառներու քով։ Կեդրոնատեղի Մաստիքեան տպարան։ 24—22

ԹԵՐԵԻՍ

ՍԱՆԿ ԿԱՄ ՆԱՆԿ

դեղ մը պէտք ստի ձեզի բժշկելու համար ԿԱՍ-ԴԻԼԽՈՒՄ ՑԱՒԵՐԸ ու ՋՂԱՅԻՆ ԳՐԳՌՈՒՄՆԵՐԸ։ Մերժեցէք անմիջապէս ուրիշ ամէն դեղ. ԲԼԷՐԹԱՆԻ ԼՍԱՆՍ ՏԸ ԹԻՐԷԳԱՆԹԻՆԻ ԲԷՐԼԸները, որ դուստ էսանս ըը Թերէպանթինով պատրաստուած է, եւ մանաւանդ, Տօքթօր Բլէրթանի, որ ... կը զգէ մասնաւոր միջոցով մը, ինչ որ կ'ապահովցընէ, բոլոր կեղծ արտադրութիւններէն աւելի, անոնց աղդու ըլլալը։

ԲԼԷՐԹԱՆԻ ԷՍԱՆՍ ՏԸ ԹԻՐԷԳԱՆԹԻՆԻ ԲԷՐԼԸներէն 3—4 հատը կը բաւէն արդարեւ քանի մը վայրկեանի մէջ անհետացնելու ամէնէն տառապեցնող կէս-գլխու ցաւերը եւ ամէն ցաւագին ջղային պրկումները՝ ուր որ ալ ըլլայ անոնց կեդրոնը, գլուխը, ստամոքսը, կողերը եւայլն։ Ուրիշ դեղերէ աւելի արագօրէն, փառաւորէն եւ առանց ցնցումի, կը բուժէ նաեւ նոյն իսկ ամէնէն զօրաւոր մրսածութիւնները ու դժուարամարսութիւնները։

Բարիզի Բժշկական Ակադեմիան փորձառութեամբ հաստատած է այս դեղին պատրաստութեան կերպը, ինչ որ ամենամեծ ապացոյց մըն է զայն յանձնարարելու համար հիւանդներու վստահութեան։ Կը ծախուի բոլոր դեղարաններու մէջ, շիշը 2 ֆրանքի։

Ց. Գ. Շփոթութիւններէ զերծ մնալու համար, պահարանին վրայ գործատունին հասցէին ուշադրութիւն ընել. Maison L. Frere, 19, rue Jacob, Paris.

ՅՈՒՆԻԸՆ

ՄԱՐԻՆ ԻՆՇՈՒՐԸՆՍ ՔԸՄՓԸՆԻ ԼԻՄԻԹԸՏ

THE **UNION** MARINE

INSURANCE COMPANY LIMITED

ՀԻՄՆԵԱԼ 1863ԻՆ

ՎՃԱՐԵԱԼ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 163,500 անգլ.

ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 340,000 »

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԳՈՅՔ Ա- ԻԵԼԻ ՔԱՆ 1,000,000 »

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

ԼԻՎՐԲՈՒԼ ԷՆՏ ԼԸՆՏԸՆ ՉԷՄԲԸՐՍ

Ի ԼԻՎՐԲՈՒԼ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

3, ՔՕՐՆ ԷՔՍՉԷՆՃ ՊԻԼՏԻՆԿՍ

ԼՈՆՏՈՆ

47, ՍԲՐԻՆԿ ԿԱՐՏԸՆՍ

ՄԱՆՉԷՍԴԸՐ

22, ՔՕՐՆ ԷՔՍՉԷՆՃ ՍՔՈՒԷՐ

ԿԼԱՍԿՕ

Ընդհանուր Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

ԷՏՈՒԸՐՏ ՀԱՖՕՆՏԷՆ

20, Մէնէվշէ Ալի փաշա խան

Ղալաթիա

50—28

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՋԵՐՄԱՄԻՋՈՒԹԻՒՆՆ ՈՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈՍՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՒԺԷ

ՍԱՆԹԱԼ ՔԼԷՆ

... 8—12 ժամ ... տակաւին ...

ԹՈԼԻՒԼ ՄՈՒՍԷԹ — ... — ... ՀԱՋԸ — ... — ՍԻՐՕ Տ'ՕՊԷՐԺԻԷ

... Պոլսոյ ... դեղարաններուն մէջ։

ԴՐԱՄ ԹԷ ՊԱՏԻՒ

(141)

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Գ. — ՏԱՐԱՓՈԽՈՒՄԸ

Որովհետեւ Ռօլանտ ապահովաբար ոչ մէկ բանի պիտի խորհէր և նոյն իսկ ամէն բան երեւան հանելու վտանգն յանձն առնելով այն վայրկեանին իսկ իր զաւկին քով պիտի վազէր։ Պօլինմօն ըսել է պէտք էր էն առաջ այդ նամակը պահէր անկէ։ Բայց պզտիկն հիւանդ էր և նոյն իսկ ծանր հիւանդ Թոէյլ տ'Օրի պանդոկապանուհիին խօսքին նայելով։ Ժագ իւքներին մտածեց. արդեօք իր սրտին մէկ հեռաւոր խորքին մէջ հայրական սիրոյ նմանող ո և է զգացո՞ւմ կար. բայց ո՛չ, ո՛չ, առանց ապուշութիւններ չէր կրնար ունենալ ինք. իր եսասիրութիւնն և քարսրտութիւնը չուտով յաղթեցին այդ զգացմանց. իր զաւակը վտանգի մէջ է եղեր, ի՞նչ կուգար իր ձեռքէն. զայն խնամելո՞ւ էր... բայց արդէն սոնտոուն գրած էր իր նամակին մէջ թէ բժիշկը կանոնաւորաբար կուգար զայն անմնելու։ Ատ ալ կար որ Պօլինմօն հիւանդները չատ չէր սիրեր. այդ բանն արդէն ապացուցած էր Ռօլանտը Նարօ,իի մէջ հիւանդ լքելով և փախչելով։ Հիմակ որ իր նպատակին հասնելու վրայ անօգուտ ըզգայնոտութեամբ մը չէր կրնար անխոհեմութիւն մը գործել որ կրնար գէշ հետեւանքներ ունենալ։ Շարժման ընթացքին մէջ կ'յուսար որ իր ամուսնութեան թուականը պիտի որոշուէր մեծ Ռիվասի կողմէ։ Նէօվիլ Բարիզի մօտ էր. ո և է մէկը կրնար Ժագի հանդիպիլ հոն, օրինակի համար Շտն գ'Էլիզէի մարդասէրին պաշտպանած մանրացիկներէն մին և կրնար Ռիվասի առջեւ թուլերանութիւն մ'ընել։ Հիմա ո և է սխալ պէտք չէր գործել, մանաւանդ Սէսիլի անմպացատրելի փախուստէն ետքը։ Սա ալ կար որ քանի մ'օրէ ի վեր Ժօզէ Ռիվաս իրեն հանդէպ վրդովիչ ընթացք մը կ'բռնէր։ Իրեն հետ պաղ կերպով և վերապահութեամբ կ'վարուէր և չատ մըտահոգ կ'թուէր։ Միլիառատէրն արդեօք կասկածներ ունեցած էր. հապա միւս կողմէ այդ երիտասարդ բժշկին, Տօքթ. Հանրի տը Յօժըրօլի յարաճուն այցելութիւններն ի՞նչ կրնային նշանակել։ Իրաւ էր որ երբեք չատ լաւ չէր վարուած իրեն հետ բայց այս պարագաներուն մէջ այդ իրողութիւնն աւելի կ'զարմացնէր զինքը, բայց մանաւանդ բժիշկն էր Ժագն անհանգիստ ընողը. Ժագ գիտէր որ Նէօվիլի մօտ գիւղի մը մէջ կ'բնակէր։ Հանրի իր խօսակցութեան մէջ յայտնած էր որ չրջակայից բոլոր աղքատները խնամելու ատելը բնաւ չէր փախցներ։ Իր պատմածներէն մէկուն մէջ բժիշկը, կրնար Պօլինմօնի հանդիպիլ եթէ այս վերջինը անխոհեմութիւնն ընէր ըլլալ այն կողմերը երթալու. ո՛չ, ո՛չ, աւելի լաւ էր անանկ բաներ չընել, առով հանդերձ Ժագ ուզեց իր հայրական պարտականութիւններն հաշտեցնել իր չարագործի ապահովութեան հետ։ Ինք անձամբ չպիտի երթար Նէօվիլ բայց մէկը պիտի ղրկէր որ իրեն լուր բերէր։ Եթէ սոնտոուն չէր չափազանցած և եթէ հիւանդին վիճակը կարենար աւելի ծանրանալ, Պօլինմօն անմիջապէս Բարիզի մեծ բժիշկներէն մէկը պիտի ղրկէր զայն խնամելու, և թերեւս գիշեր մը ինք ալ անձամբ երթար տեսնելու պզտիկ հիւանդը։ Բայց ո՛չ մէկ պարագայի մէջ, իր նշանածին չպիտի պատմէր կացութիւնը։

Հետեւեալ առտուն կանուխ Պօլինմօն «Ամբուլոմ»ի գարեջրատունը գնաց ուր միշտ միեւնոյն յաճախորդները կուգային։ Արդէն իր սովորական ընկերներէն մէկ քանին հոն էին. իր որոշումը տուաւ ի նպաստ Ժաքօպսի։

— Այս օրերս Սէն—Դընի պիտի երթա՞ս, հարցուց։

Միւսն իր սովորական անտարբերութեամբը չլսելու զարկաւ այդ հարցումը. Ժագ ստիպուեցաւ զայն անկիւն մը քաշել և անոր բացատրեց թէ ի՛նչ կարեւոր պաշտօն պիտի յանձնէր անոր։ Պէտք էր Նէօվիլ երթալ, Թոէյլ տ'Օրի պանդոկը, և Մարսէլ անունով պզտիկ տղու մը ինչպէս ըլլալն հասկնալ։ Պէտք չէր սակայն Պօլինմօնի անունն իսկ տալ. պէտք էր ըսել միայն թէ պզտիկին մայրն էր որ զինքը կ'ղրկէր քանի որ ինք ալ հիւանդ ըլլալուն չպիտի կրնար անձամբ գալ։ Տեղեկութիւնն առնելէն ետքը, եթէ հարկ տեսնէր կրնար քանի մը ֆրանք ձգել տանտիրուհիին։

— Քանի որ խնդիրը քեզի ծառայութիւն մը մատուցանելուն վրայ է, ծերուկս, վրաս վստահ եղիր։ Ուզածդ պիտի ըլլայ։ Ժագ աւելցուց։

— Այս իրիկուն քեզի հոս կ'սպասեմ։

— Շատ լաւ. անմիջապէս ճամբայ կ'ելլեմ կոր. հա՛, ըսէ նայիմ, իրա՞ւ է որ Լավեռատաքի նոր աղջիկին հիւնին քով է գացեր։

Պօլինմօն անհոգ դէմքով մը պատասխանեց.

— Այո՛, բայց այդ բանն անջի անդամ կարծածնուս չափ ալ կարեւոր չէ։

— Ըսել է հօրը չատ ալ հոգը չէ զաւկը գտնելը կամ ոչ։

— Այո՛։

— Եթէ Թաչունը բռնենք, մեզի ալ բան մը կ'ելլէ՞։

— Կրնաս վստահ ըլլալ։

— Հապա Լավեռատաքի ըսած գործողութի՞ւնն երբ պիտի կատարուի։

— Տակաւին ատենը չէ հասած։

— Նուէր մը չտանի՞մ պզտիկին։

Պօլինմօն չվարանեցաւ իր զաւկին ուռանալու։

— Տեսնելիքդ իմ զաւակս չէ։

— Իրա՛ւ որ, պատասխանեց Ժաքօպս իր ստահակի ձայնով, մարդ բնաւ չի կրնար վստահ ըլլալ առանց բաներու։

Ռօլանտի սիրահարը պատասխանեց ժպտով.

— Ինծի նայէ, Միքայէլն, եթէ-այդ կընկանը միտքը դրամ փրցնել է եղեր...

— Հոգ մի՛ ըներ, փարա մ'ալ չեմ տար, և կամաց մը կ'փախչիմ. երեկի պզտիկը չենք։ Այս իրիկուն ուրեմն։

Զիապանը կառք մը վարձեց և կայարան գնաց։ Նէօվիլ հասնելուն, առանց դժուարութեան գտաւ Տիկին Պօլինէի տունը։ Ուզեց Տանտիրուհիին հետ խօսիլ որ անմիջապէս ներկայացաւ։

— Տիկին, ըսաւ Ժաքօպս, ինչպէ՞ս է պզտիկ Մարսէլը։

— Ա՛հ, իր ծնողքին կողմէ՞ն կուգաք... Նամակս ստացա՞ն...

— Ինչպէս որ տեսաք. դժբախտաբար մայրն անկողինն է. ինֆլուէնցա է եղեր և չի կրնար գալ։ Այնպէս որ երբ տեսայ որ չատ յուզուեցաւ և հայրն ալ հոս չէ (ճամբորդութեան մը համար մեկնած է). մտածեցի որ բարիք մը պիտի ընէի հոս գալով։

— Լաւ ուրեմն, տիար, ըսէք այդ տիկնոջ թէ իր զաւակը չատ հիւանդ էր բայց թէ հիմա վտանգէ զերծ է։

— Բոլորովի՞ն։

— Բոլորովին ազատած է ա՛լ։

— Ա՛հ, աղէկ։ Մաման ալ պիտի բժշկուի... պզտիկը չեմ ճանչնար, բայց այդ աղէկ լուրն հաճոյք կ'պատճառէ ինծի։

Տիկին Պօլինէ պատասխանեց աչքերն արցունքով լեցուն։

— Պզտիկին մահուանէ ազատիլը ըսքանչելի անձնուիրութեան մը, գերիվեր զոհողութեան մը չնորհիւ է։

— Կարելի՛ չէ, ըսաւ միւսը. ի՞նչ սիրուն բան է այդ պատմածնիդ։

— Բայց անչուշտ կ'ուզէք պզտիկը տեսնալ, պատասխանեց տիկին Պօլինէ։ Հիմա պիտի պատմեմ ձեզի պատահածը։

— Անչուշտ չէք գիտեր որքան կ'հետաքրքրուիմ. ի՞նչ էր պզտիկ հրեշտակին հիւանդութիւնը։

— Կեղծմաչկ։

Ցանկարծ Ժաքօպս ոստում մ'ըրաւ դէպի ետ։

— Ո՛չ, ո՛չ, չնորհակալ եմ, տիկին... ձեր բացատրութիւնները բաւական են ինծի. կ'նախընտրեմ այդչափով գոհանալ։

Տիկին Պօլինէ անոր նայեցաւ զարմացած։ Զիարշաւի մարդը միեւնոյն չատախօսութեամբ չարունակեց.

— Սրտի հիւանդութիւն մ'ունիմ և բժիշկն ինծի բացարձակապէս արգիլած է մեծ յուզումները։ Այդ պզտիկ հիւանդն եթէ տեսնամ մահի պէս ճերմակ, անկողնին մէջ պառկած։

— Բայց, տիար, չարունակեց մայր Պօլինէ հետզհետէ աւելի զարմացած, վըտանգէ զերծ ըլլալէն ի վեր պզտիկը չատ սիրունցած է։

— Լա՛ւ ուրեմն, իմ ըսածս ալ ատ է, չատ պիտի յուզուիմ այնքան սիրուն պէտք մը տեսնելով. չատ գոհ եմ որ դէպի աղէկ դարձաւ... ցտեսութիւն. հա՛, չմոռնամ, մայրն ինծի պատուիրեց որ ձեզի բժշկին տուած դրամնիդ վճարեմ։

Ժաքօպս գրպանէն երեսուն ֆրանք հանեց և զայն պանդոկապանուհիին երկարեց որ չնորհակալ եղաւ։ Տիկին Պօլինէ անպատճառ կ'ուզէր մանրամասնաբար պատմել Ժօռժ Տամէլի աղջկան հերոսական գործը. բայց միւսը ժամանակ չթողուց անոր.

— Խե՛նթ է ինչ է, կ'ըսէր ինքնիրեն... Ուրիշ հոգ չունիմ պիտի երթամ պզտիկին միքրոպները կլլել... Ես որ միտքս դրած էի հոս ճաչել... Ոտքերս վիզս առնեմ ու կ'փախչիմ...

Աչքերը նետեց Ուազի միւս կողմը, ուրիշ պանդոկ մ'ալ հոն կար. Ժաքօպս Պլէժը տեսաւ, նաւավարը, որ իրեն ձեռքի չարժումով մը հարցուց թէ կ'ուզէ՞ր գետին միւս կողմն անցնիլ։ Զիադարմանը գլխու հաստատական չարժումով մը պատասխանեց.

— Գետին անդիի կողմն անգամ մ'անցնիմ որ քիչ մը հեռանամ գէշ օդէն. հոս սարսափելիս արդէն իսկ փորս ցաւիլ սկսաւ։

Պօլինմօնի մարդուկը չատ անօթի էր. դիմացի ճաշարանը պիտի ճաշէր, յետոյ պզտիկ մարզողական պտոյտ մը պիտի ընէր և կամաց կամաց դէպի կայարան պիտի ուղղուէր իր իրեն յանձնուած գործ մը լաւ կատարած ըլլալուն գոհ մէկը։ Նաւակը մօտեցաւ. Ժաքօպս մէջը մտաւ։ Որքան որ կ'հեռանար գետեզրէն Ժաքօպս նշմարեց որ նաւավարն աւելի ուշադրութեամբ Թոէյլ տ'Օրի պանդոկին կողմը կ'նայէր։

(Շար.) 73 — Pierre Decourcelle